

Implementering med problemer

Evaluering av familieråd i Oslo brukt i familier med minoritetsbakgrunn

STURLA FALCK & ANDERS S. MATHISEN

NOTAT

NR 9/10

Implementering med problemer

Evaluering av familieråd i Oslo brukt i
familier med minoritetsbakgrunn

STURLA FALCK
ANDERS S. MATHISEN

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Notat 9/2010

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2010
NOVA – Norwegian Social Research
ISBN 978-82-7894-368-7
ISSN 1890-6435

Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Det er sjelden et prosjekt prøver å lære noe av hvorfor det ikke lot seg gjennomføre som planlagt og ble forsinket. Her startet både forskere og oppdragsgivere i Helse- og velferdsetaten ut med entusiasme, men ble tvunget til å se realiteten i øynene. Prosjektet lot seg ikke gjennomføre slik vi hadde tenkt. For få saker kom inn. Problemstillingen – å få undersøkt hvordan modellen familieråd i barnevernet passet for familier med minoritetsbakgrunn – så vi som viktig, interessant og nyttig å få belyst. Bare delvis var det mulig å få til. Imidlertid reiste prosjektet nye problemstillinger: Hvilke vansker møter nye modeller ved implementering i barnevernet? Forhåpentligvis har vi kommet fram til ny kunnskap som kan være nyttig for videre implementering av familieråd overfor familier med minoritetsbakgrunn, men også for implementering av andre modeller.

Vi vil takke Helse- og velferdsetaten i Oslo ved EvaThomsen og Tone Ødegaard for tålmodighet og velvillig samarbeid. Vi takker også medarbeiderne i de fire bydelene som brukte timer på å snakke med oss. Uten de sakbehandlerene og kordinatorerne som svarte på våre spørreskjemaer, hadde ikke denne rapporten latt seg gjennomføre. Fra NOVA vil vi spesielt takke leseansvarlig Janikke Solstad Vedeler for grundige kommentarer.

Oslo, november 2010.

Sturla Falck og Anders Spiten Mathisen

Innhold:

Sammendrag	7
Innledning	9
Bakgrunn for prosjektet.....	9
Reformulert problemstilling	13
DEL 1: Hva kan vi si om familieråd brukt i familier med minoritetsbakgrunn?	15
Det danske prosjektet	15
Den nasjonale undersøkelsen	16
Gjennomførte familieråd i vår prosjektperiode	17
Oppsummering fra sakene	23
DEL 2: Hvorfor gikk implementeringen av familieråd tregt?	25
Bruk av familieråd i dag	26
Tilbake til hverdagen etter en entusiastisk start.....	26
Empowerment og brukermedvirkning i fokus.....	27
En ildsjel er ikke nok	28
Negative og positive erfaringer smitter	29
Barrierer mot bruk av familieråd	30
Spesielle forhold knyttet til bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn?	35
Oppsummering og drøfting	39
Forhold knyttet til forskningen.....	42
Hva må på plass for at bydelene skal bruke familieråd?	45
Tilgang på koordinator	45
Sette av tid og øremerke ressurser	45
Gjøre saksbehandlerne trygge på modellen	47
Obligatorisk tilbud om familieråd	50
Hva skal til for å benytte familieråd?	51
Oppsummering, konklusjoner og anbefalinger	52
Litteraturliste	55
Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelsen	57
Vedlegg 2: Intervju bydeler	67

Sammendrag

I mai 2007 fikk NOVA i oppdrag fra Helse- og velferdsetaten å evaluere bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn. Familieråd er en beslutningsmodell der barnevernet gir familien og nettverket mulighet til selv å finne løsninger og ta ansvar for å gjennomføre disse. Metoden fokuserer på familiens ressurser, muligheter og ansvarsfølelse for å finne best mulige løsninger for barna. Familieråd ble evaluert i 2006 (Falck 2006) med gode resultater, men man hadde i liten grad fanget opp familier med minoritetsbakgrunn. Oslo kommune ønsket en tilrettelagt og effektiv metode for denne brukergruppen og ønsket å finne ut om familieråd kunne være svaret og løsningen.

Planen var at Oslo skulle starte opp en omfattende implementering av metoden, mens NOVA skulle stå for underveisevalueringen. Målet var å få inn 20–30 forskningssaker om familier med minoritetsbakgrunn. Familien, koordinator og saksbehandler skulle intervjues i hver sak rett etter avholdt familieråd. (Designet muliggjorde oppfølging etter ett år (T2)). Etter planen skulle prosjektet slutte i mars 2008. Da var det imidlertid bare kommet inn fire forskningssaker og implementeringen gikk tregt.

I september 2008 skrev NOVA et brev til Helse- og velferdsetaten der vi foreslo å reformulere problemstillingen. Vi ønsket kunnskap om hva som hemmet implementeringen slik at prosjektet stoppet opp. Gjennom intervjuer med barnevernslederne i de fire bydelene der sakene skulle komme fra, kunne vi få vesentlige informasjonen. Dette skulle være i tillegg til å presentere de dataene vi faktisk hadde fått inn, kombinert med data fra den nasjonale undersøkelsen og erfaringene fra en liknende implementering i Danmark. Helse- og velferdsetaten var positive til denne løsningen for å få avsluttet prosjektet. Høsten 2009 var det klart at nye midler til den utvidelsen ikke kunne bevilges, så gjennomføringen måtte foregå blant annet våren 2010.

Rapporten er delt i to deler som henger sammen: Del 1 belyser hva vi kan si om familieråd brukt i familier med minoritetsbakgrunn. Dette gjøres ut fra sparsomme data i prosjektet (fire saker), den nasjonale undersøkelsen og noe fra en parallell dansk undersøkelse.

En hypotese var: Den kulturelle dimensjonen fra metodens hjemland (Maorisamfunnet, New Zealand) gjorde det naturlig å spørre om familieråd også var spesielt godt egnet for familier med minoritetsbakgrunn i Norge.

Denne hypotesen er verken bekreftet eller avkreftet i vår undersøkelse. På den ene side har familier fra en rekke kulturer tradisjoner for løsninger ved hjelp av storfamilien. På den annen side er det forhold som noen ganger kan komplisere bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn, for eksempel fraværende eller kompleks familiestruktur, ære, skam, språkproblemer/tolk, mistro til barnevernet. Bevissthet om disse faktorene er imidlertid av betydning når barnevernet foreslår at familieråd skal gjennomføres.

Del 2 beskriver barnevernet i fire bydelers forståelse av hvorfor implementeringen av familieråd gikk tregt, med få saker til prosjektet.

Ansatte og ledelse i barnevernet i bydelene var i utgangspunktet entusiastiske til familieråd. Våre informanter pekte på følgende barrierer i implementeringen: Stor arbeidsmengde, usikkerhet ved noe nytt, usikkerhet ved å gi fra seg myndighet, manglende veiledning og oppfølging av saksbehandlerne, og mangelfull informasjon fra saksbehandlerne til familiene. Implementeringen gikk like tregt i forhold til etnisk norske familier.

Informantene beskrev det som en nedtur at de ikke fikk inn flere saker til forskningen, og påpekte at forskningen kom for tidlig inn i prosessen. På bakgrunn av intervjuene og erfaringene fra blant annet Danmark anbefaler NOVA at følgende må være på plass for at implementeringen skal lykkes:

- Forankre familierådsmodellen i ledelsen sentralt og lokalt.
- Opprette fast kontakt og metodestøtte i Helse- og velferdsetaten.
- Fast nøkkelperson i alle bydeler.
- Klare rutiner for veiledning og tilbakemelding av saksbehandlere.
- Systematisk opplæring og kursing.
- Opplæring og trening i bruk av eksisterende manualer og prosedyrer.
- Bydelene må sette av tid og ressurser.
- Enkel tilgang til tolk og koordinator.
- Sørg for at familier får et obligatorisk tilbud om familieråd.

Noen av disse elementene er allerede på plass. Et samspill mellom alle elementene er imidlertid nødvendig for en vellykket implementering.

Innledning

Dette er historien om prosjektet som stoppet opp fordi dataene ikke kom inn. Når det ikke var mulig å få inn grunnmaterialet prosjektet skulle bygge på, var ett av to mulig. Det ene var å kaste kortene. Det andre var mer nysgjerrig spørrende: Hva var det som gikk galt? Kan forklaringer være med å bringe ny kunnskap?

Denne rapporten er et resultat av den offensive holdningen; et reformulert prosjekt: Istedenfor å gi grundige svar på hvordan familieråd fungerer i familier med minoritetsbakgrunn, bestemte vi oss for å forsøke å finne noen svar på hvorfor dette prosjektet stoppet opp.

Noe særlig alternativ hadde vi ikke. Lystelig ville det ikke være å sitte igjen med frustrasjon både hos forskerne og oppdragsgiverne. Oppdragsgiverne var Oslo kommune ved Helse- og velferdsetaten (HEV) og de ville forståelig nok ha noe igjen for pengene. På grunn av forsinkelsene i den manglende datatilgangen, var våre månedsverk nærmest brukt opp. Når det ikke er mer penger stopper ikke forskerne helt opp, men må ta det innimellom, og dermed ytterligere forsinkelser. I dette reformulerte prosjektet kunne vi med ny datainnsamling, forsøke å finne grunnene til at prosjektet stoppet, og samtidig bruke det vi hadde av materiale til å si litt om familieråd.

Bakgrunn for prosjektet

Vi får starte med begynnelsen. 26.03.07 sendte Helse- og velferdsetaten invitasjon til evalueringsoppdrag der det blant annet sto:

Helse- og velferdsetaten har kartlagt ulike kompetansebehov i barneverntjenesten i bydelene. Et behov tjenesteapparatet har er å komme i en bedre dialog med familier med minoritetsbakgrunn som har behov for barneverntjenestens bistand. Helse- og velferdsetaten ønsker å få kvalifisert kunnskap om hvordan bruken av familieråd som beslutningsmetode bidrar til at disse familiene får hjelp samtidig som familien og dens nettverk trekkes aktivt med i utformingen av hjelpen.

NOVA sendte inn tilbud i april (vedlegg 1) og Helse- og velferdsetaten ga i mai NOVA oppdraget å evaluere bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn.

Familieråd er en beslutningsmodell der barnevernet gir familien og nettverket mulighet til selv å finne løsninger og ta ansvar for å gjennomføre disse. Det fokuseres på familiens muligheter, ansvarsfølelse og ressurser til å finne hva som er det beste for barnet. Det er en prosess som involverer den utvidete familien i oppfølging av barnet, eventuelt supplert med tiltak fra barnevernet. Familien er utvidet i den forstand at alle relevante slektninger kan trekkes inn i tillegg til andre som står familien nær. Beslutningsprosessen framhever brukermedvirkning i utforming av tiltak.

Bakgrunnen for tilbudet var en vellykket evaluering av «Familieråd» i barnevernet i Norge, som ble avsluttet i 2006. Dette nasjonale prosjektet hadde vært et samarbeid mellom NOVA og barnevernets utviklingssentre i Bergen, Trondheim og Tromsø (Falck 2006). En gruppe hadde stått for implementering av modellen (i 90 kommuner). En annen gruppe bestående av forskere, hadde evaluert prosessen og effektene. Designet var tilnærmet eksperimentelt med en undersøkelsesgruppe som benyttet familieråd (100 saker) og en sammenligningsgruppe (40) som fikk vanlige tiltak fra barnevernet. Gruppene ble sammenlignet på tidspunktet familierådene ble avholdt og så fulgt opp etter ett år. Resultatet var en signifikant mer positiv utvikling for dem som hadde gjennomført familieråd. Ansvaret for videreføring og implementering av familierådsmodellen ble overtatt av BUFdir, som opplyser at det blir gjennomført ca. 400 familieråd årlig i landet.

Dette nasjonale prosjekt hadde imidlertid i liten grad fanget opp familier med etnisk minoritetsbakgrunn. En videre utvikling og utprøving av familieråd overfor familier med minoritetsbakgrunn vil gi en viktig utvidelse av kunnskapen og kompetansen. Flere forhold gjorde at Oslo kommune ved Helse- og velferdsetaten ønsket et prosjekt for å prøve ut hvordan familieråd ville fungere for familier med minoritetsbakgrunn.

- Etter den positive, nasjonale evalueringen, ønsket Oslo å satse sterkere på at familieråd ble implementert som en arbeidsmåte i de 14 bydelene.
- Oslo er en multikulturell by. Ca. 40 prosent av barn og ungdom under barnevernets tiltak har minoritetsbakgrunn.

- Familieråd bygger videre på modell fra Maori samfunnet, (urbefolkning/minoritet) i New Zealand. Den kulturelle dimensjonen fra metodens hjemland, gjorde det naturlig å spørre om familieråd også var spesielt godt egnet for familier med minoritetsbakgrunn i Norge.
- Det var mulig å sammenligne Oslomaterialet med resultatene fra det nasjonale prosjektet.

Alt så lysende ut til å begynne med. Det ble utarbeidet grundig prosjektbeskrivelse og metodisk design. Dialogen mellom forskerne og oppdragsgiverne (Helse- og velferdsetaten) var god. Prosjektet skulle ikke gjøres for omfattende, så det skulle satses på fire bydeler med minst fem familierådsaker fra hver: Totalt mellom 20 og 30 familieråd med familier med minoritetsbakgrunn. Informanter skulle være involvert i sakene: Ansatte i barnevernet, foreldre, barn/ungdom og koordinatorene som har lagt til rette for familierådene.

Helse- og velferdsetaten og de enkelte bydelene hadde ansvaret for implementeringen av familieråd med opplæring av saksbehandlere og videre oppfølging av dem. Forskerne skulle utarbeide elektroniske spørreskjema (Quest-back) til involverte parter (foreldre, saksbehandler og koordinator) i hver sak, samt opplegg for intervjuer med foreldre og med barna (der det var mulig). Dersom første fase ble vellykket, la designet la opp til en oppfølgende runde etter ett år (T2) (jf. vedlagte prosjektbeskrivelse).

I tillegg var det tatt kontakt med Integrationsministeriet i Danmark, der det skulle foretas en parallell implementering i fire kommuner, og Marianne Skytte fra Aalborg Universitet skulle stå for evalueringen. Her var det mulighet for og det ble lagt opp til et komparativt prosjekt. Møter ble avholdt både i København og Oslo. Problemstillinger og datainnsamlingsverktøy ble utvekslet og tilpasset.

Høsten 2007 skulle sakene komme inn. Helse- og velferdsetaten var optimistisk, bydelene ga positive signaler og forskerne satte av tid (tilpasset andre pågående prosjekter). Intervjuguider og spørreskjemaundersøkelser ble utarbeidet og utprøvd. NSD ble tilskrevet 17.10.07 og godkjente prosjektet 7.12.07.

Så stoppet det. Det kom ikke saker inn. Eller rettere, noen familieråd ble det gitt beskjed om at var under planlegging, men selv etter diverse ivrige telefonrunder var det ikke mulig å få avtalt intervjuer med foreldre. Det ble avholdt møter med bydelene innkalt av Helse- og velferdsetaten, og en av forskerne fra NOVA var med på presentasjonsrunde i alle de impliserte bydelene for å snakke om prosjektet.

På et møte hos Helse- og velferdsetaten i oktober 2007 ble ambisjonene redusert. Hver av de fire bydelene lovet minst to saker før jul og to–tre i løpet av de første månedene i 2008. Det ble forsøkt med forskyvninger i tid. Prosjektet skulle opprinnelig være avsluttet i mars 2008. Alle håpet at det snart skulle løsne, men det gjorde det aldri. I det nasjonale prosjektet hadde implementeringen riktignok vært tung det første året, men da det løsnet, kom det en strøm av familierådssaker. Vi håpet det samme skulle skje igjen.

I prosjektbeskrivelsen var ansvaret for implementeringen forutsatt gjennomført av kommunen:

I prosjektet vil det bli skilt mellom ansvar for implementering og ansvar for forskningen. (vedlegg 1)

Forskningen er avhengig av framdriften i implementeringen, samtidig som denne er atskilt fra hva NOVA kan påvirke. Vi regner med at det kan bli nødvendig å utvide tidsperioden noe om målet med 20–30 avholdte familieråd skal nås. Erfaringene fra det nasjonale prosjektet var at det tok noe tid fra implementering og opplæring i kommunene før det 'tok av' og tilgangen på saker til forskning ble tilstrekkelig. (vedlegg 1).

Verken Helse- og velferdsetaten eller forskerne hadde imidlertid tenkt seg at sakstilgangen skulle stoppe helt opp. Avslutningstiden ble utsatt og utsatt i håp om at det engang skulle løsne. Mye tid gikk fånyttet uten at prosjektet kom noen vei. Både Helse- og velferdsetaten og forskerne gjorde sitt for å forsøke å få inn familierådssaker fra bydelene. De ble oppsøkt, oppringt og innkalt til møter. Men når bydelene ikke hadde saker, kunne de heller ikke sende noen.

Nå er det ikke slik at forskerne (og nok heller ikke Helse- og velferdsetaten) bare satt rolig og ventet. Andre prosjekter og tidsfrister ble prioritert. Men hva skulle vi gjøre med et prosjekt som hadde stoppet opp p.g.a. manglende data? Det er ikke ukjent at et prosjekt kan bli forsinket. En forsinkelse kan komme om prosjektet har vokst seg mer omfattende enn først tenkt,

eller at forskeren er blitt syk. Men ingenting av dette var tilfelle her. Selv etter alle anstrengelser og stadige utsettelse av tidsfrist for avslutning av datainn-samling, var det etter ett år bare deldata fra fire saker (bare data fra saks-behandlerne i barnevernet og fra koordinatorene) vi kunne si noe om.

Tonen mellom forskerne og oppdragsgiverne (Helse- og velferdsetaten) var god, med gjensidig informasjon om det lille som var. Selv om partene forsto at neppe mer ville komme, ble «motet» holdt oppe fram til sommeren 2008. Da ble det ingen jakt på syndebukker, men heller et gjensidig spørsmål om hva gjør vi nå.

Reformulert problemstilling

Hoveddelen av budsjettet var brukt opp til å utarbeide spørreskjemaer, planlegging, møter, purring, venting og nye runder med det samme som ikke hjalp¹. I september 2008 skrev vi til Helse- og velferdsetaten:

I samsvar med hva som ble foreslått på møtet 30. juni vil derfor NOVA foreslå en modifisering av designet der man i størst mulig grad kan dra nytte av det materialet som foreligger og erfaringene som gjort på de aktuelle barnevernkontorene i form av en prosessevaluering.

Konkret foreslås det intervjuer med barnevernslederne på de fire kontorene for å få deres synspunkter på hva som hemmer eller fremmer implementeringen, samt intervjuer med saksbehandlere om deres erfaringer med saker der det har vært planlagt familieråd, men som av ulike grunner ikke har blitt noe av. Dette vil ikke komme i stedet for, men i tillegg til den øvrige datainnsamlingen som vil foregå parallelt.

I vårt brev av 4.3.08 ble de økonomiske implikasjonene av forsinkelsen skissert. Det har vært liten bevegelse i prosjektet med nye saker i vår og sommer slik at det nå gjenstår 0,5 månedsværk til Sturla Falck og 1 månedsværk til Anders Mathisen.

Til utarbeidelse av intervjuguider, intervjuer, resterende datainnsamling, databearbeiding, analyse og utskrivning av rapport må det beregnes tre månedsværk til Anders Mathisen og 1,25 til Sturla Falck. Det forutsettes som skissert i møtet 30.6.08, at rapport foreligger i løpet av våren.

¹ I forskningsprosjektet var det totalt budsjettet med to månedsværk til Sturla Falck og 4,75 månedsværk til Anders Mathisen på prosjektet.

Helse- og velferdsetaten var positive til denne nye vrien for å få avsluttet prosjektet og ville søke om det var mulig å få utvidet budsjettet. Det ble uttalt, som sant var, at det ikke er lett å skaffe penger i innstramningstider. Det var ikke lett å skaffe ekstrabevilgninger til et prosjekt uten data, som ønsker å gjøre noe annet. Etter noen runder ble det i et endelig møte i oktober 2009 klart at Helse- og velferdsetaten ikke hadde mer å tilby, men likevel ønsket seg en minimumsløsning innenfor den lille summen som var igjen. Innad på NOVA var det heller ikke positivt at prosjektet var forsinket og midlene brukt. Ved å framheve at forskerne tross alt hadde gjort andre fornuftige ting i tiden som var brukt til prosjektet, ga NOVA bevilgning til ett månedsverk.

Det var enighet om at noe lærdom måtte forsøkes å framskaffes som kunne belyse: «Hvorfor stoppet det opp?» Noe fullstendig datagrunnlag kunne ikke skaffes, men som et minimum kunne de fire bydelene spørres om dette. Noen hypoteser ble også framsatt som bydelene kunne ta stilling til om mulig kunne være med å forklare miseren:

1. Er det forhold knyttet til saksbehandlerne arbeidssituasjon i bydelsbarnevernet?
2. Er det spesielle forhold knyttet til familiene med minoritetsbakgrunn?
3. Var det uheldig presentasjon i forhold til forskning?
4. Hva skal til for å få flere familierådssaker i bydelene?

Dette er spørsmål der svarene kunne gi ny innsikt.

Selv med denne omdefineringen av prosjektet, ville vi ikke helt gi slipp på å kunne si noe om hvordan familieråd fungerer i familier med minoritetsbakgrunn. Det ville være for defensivt å si at vi ikke har noen data som kan belyse hvordan familieråd fungerer overfor familier med minoritetsbakgrunn. Framstillingen av prosjektet blir derfor delt i to: Den første delen oppsummerer det vi kan si om familieråd brukt i familier med minoritetsbakgrunn, mens den andre delen ønsker å belyse hvorfor implementeringen gikk tregt og det ikke kom inn flere saker til prosjektet.

DEL 1: Hva kan vi si om familieråd brukt i familier med minoritetsbakgrunn?

Selv om antall saker vi fikk inn med familieråd i familier med minoritetsbakgrunn er for lite til kraftfulle konklusjoner, så kan den informasjonen vi fikk også være med å belyse tema og reise problemstillinger. Vi satt igjen med tre datakilder som samlet kan gi et utfyllende bilde:

1. Fra den nasjonale undersøkelsen hadde vi noen få data. I det materialet var det seks barn med minoritetsbakgrunn som hadde benyttet familieråd. Disse var fulgt opp etter ett år.
2. Fem familieråd med familier med minoritetsbakgrunn var tross alt avholdt. Men fra disse sakene hadde det bare vært mulig å samle inn opplysninger fra saksbehandlerne i barnevernet og fra koordinator i fire saker. Deres uttalelse bruker vi. Intervjuer med medlemmer av familiene hadde ikke vært mulig å gjennomføre tross iherdige forsøk.
3. Intervjuer med saksbehandlere og ledere fra barnevernet i fire bydeler om hvorfor det ikke kom inn saker.

Det danske prosjektet

Det var lagt opp til nok en datakilde: Sammenligning med funn fra et nokså parallelt prosjekt i Danmark som ble startet opp på samme tid. I Danmark var prosjektet et utviklingsprosjekt med aktiv implementering med opplæring parallelt eller i månedene før datainnsamlingen skulle finne sted. Ellers var designet i prosjektene så like at det ble samarbeidet om utarbeidelse av spørreskjema med tilsvarende respondenter fra familiene, saksbehandlerne og koordinatorne. Undersøkelsene skulle bygge på omtrent like mange familieråd.

Et af projektmålene er, at hver af de 4 deltagende kommuner *gennemfører mellem 5 og 10 (gerne flere) rådslagninger i projektperioden.(s.4)*. Ved projektets afslutning juli 2009 er det dog lykkedes alle fire projektkommuner at gennemføre de aftalte fem rådslagninger (Skyttet 2010:27).

I Danmark nådde de målet for gjennomførte familieråd, men i forhold til forskningsprosjektet kom de omtrent like mye til kort som i vårt prosjekt. Det kom ikke inn data fra familiene som hadde gjennomført familieråd:

Rådgiverne har ikke kunnet opna tilsagn fra mere end to familier om at deltage i interviews, og den ene af disse familier trak senere sit tilsagn. (Skyttet 2010:27).

I Danmark, som i Oslo, måtte evalueringen begrenses til de informasjoner som kom fra saksbehandlerne (rådgiverne). Noen funn fra den danske undersøkelsen blir inkludert i vår rapport.

Den nasjonale undersøkelsen

Prosjektet «Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge» ble gjennomført fra sommeren 2003 til høsten 2006. Evalueringen bygget på 111 familieråd med 170 barn og oppfølging etter ett år av 44 familieråd med 68 barn, samt en sammenligningsgruppe med 54 barn med andre tiltak fra barnevernet i samme tidsrom.

I dataene som ble samlet inn i den nasjonale undersøkelsen, var det seks barn (av 170) som hadde minoritetsbakgrunn. Dette var for få til at det var mulig å trekke noen generaliserende konklusjoner om hvordan familieråd fungerer i familier med minoritetsbakgrunn. Likevel kan det gi noe innsikt i hvordan familieråd fungerte for disse seks barna:

Fire av de seks bodde i Oslo og to i Bergen. De var opprinnelig fra Mellom-Amerika, Asia, Afrika og Nord Europa. Barna var to jenter og fire gutter i alderen 2 til 14 år. Fem av dem hadde søsken. Ingen av dem bodde med begge foreldrene; fem med mor og en med far. Trygd eller sosialhjelp var oppgitt som viktigste kilde til livsopphold for fire av foreldrene og to hadde arbeidsinntekt.

I alle sakene var relasjonen mellom barnevernet og foreldrene preget av samarbeid, med stort sett sammenfallende forståelse av situasjonen i familien og for barnet. Barnevernet betegnet fem av sakene som middels alvorlig og en som alvorlig da familieråd ble foreslått.

For tre av barna hadde barnevernet startet med forebyggende tiltak før familieråd ble foreslått for familien, og for de øvrige tre ble tilbudet gitt i undersøkelsesfasen. De fire av barna som var over ni år, deltok på hele eller deler av familierådet.

For to av barna bidro barnevernet med tiltak etter at familierådet var avholdt, i samråd med den handlingsplanen familien hadde satt opp. Dette var også tilfelle ett år senere da sakene ble fulgt opp. For de øvrige fire ble alle tiltak rundt barnet organisert av det utvidede familienettverket, der barnevernet bare hadde et vanlig oppfølgende ansvar.

Ved oppfølgingen etter ett år ble situasjonen for alle barna betegnet av barnevernet som forbedret, men ikke fullstendig løst. For fem av barna ble livssituasjonen betegnet som tilfredsstillende, men for én noe mer usikker. Det samme var tilfelle når barnevernet ble bedt om å vurdere framtidsutsiktene for disse barna.

De seks barna skilte seg ikke vesentlig ut fra de øvrige barna i den nasjonale undersøkelsen på annet enn at de hadde en ulik kulturell bakgrunn. Hovedfunnet i den nasjonale undersøkelsen var en signifikant positiv utvikling for barna ved bruk av familieråd, målt etter ett år. Bruk av familieråd viste også en overvekt av positive effekter i forhold til tradisjonelle tiltak i barnevernet.

Den nasjonale undersøkelsen hadde ikke som ambisjon og kunne heller ikke ut fra materialet si noe om familieråd egnet seg bedre eller dårligere for familier med minoritetsbakgrunn. Det sterkt begrensede materialet gjør det umulig å gi bastante svar, men noen ideer og problemstillinger kan reises, for eksempel: En hypotese kunne være at familieråd ville egne seg spesielt godt for familier med minoritetsbakgrunn ut fra at modellen opprinnelig kom fra Maoriene på New Zealand, som har sterke kulturelle tradisjoner for konfliktløsning og håndtering. Familier med minoritetsbakgrunn kunne ha med seg tradisjoner som gjorde familieråd til en nærliggende løsningsmodell. En motsatt hypotese kunne være at familieråd ville egne seg dårligere ut fra at familier med minoritetsbakgrunn hadde svakere nettverk, familietilknytning og kulturell tilknytning i Norge.

Gjennomførte familieråd i vår prosjektperiode

Nedenfor skal vi presentere og analysere resultatene fra spørreundersøkelsen som skulle besvares i tilknytning til avholdte familieråd. Undersøkelsen startet opp (første sak inn) januar 2008 og ble holdt åpen til august 2009 og involverte fire bydeler. Rutinene som ble etablert i starten av undersøkelsen gikk ut på at den barnevernstjenesten som gjennomførte et familieråd skulle

kontakte NOVA. Deretter skulle vi sende ut spørreskjema til den aktuelle saksbehandler og koordinator senest en uke etter avholdt familieråd.

Målet var som tidligere beskrevet at NOVA et år senere (T2) ville sende ut samme spørreskjema på nytt for å måle eventuelle endringer. Spørreskjemaets design og utforming av spørsmål var innrettet på å måle eventuelle endringer i familiesituasjonen over tid. Det betyr at hovedvekten av spørsmålene i de omfattende spørreskjemaene² var kvantitative spørsmål.

Saksbehandlere skulle innhente samtykke fra foreldrene om deltakelse i spørreundersøkelsen og om intervjuer med foreldrene og barna i de aktuelle sakene. Dette viste seg imidlertid ikke var være lett. Etter utallige purringer fikk vi ikke gjort noen bindende avtaler for intervju³. Dataene som presenteres her er utelukkende fra saksbehandlere og koordinatorene, og er basert på de spørsmålene der svaralternativene var åpne. Alle sitater som vi har tatt med er av personvern hensyn anonymisert og rensket for alle referanser og mulige koblinger til familiene som indirekte har deltatt i denne spørreundersøkelsen.

Det var, som tidligere nevnt, over et år mellom første og siste sak vi fikk inn og kun fire saker til sammen. Det sier litt om utfordringene med å få inn svar. Få familieråd med familier med minoritetsbakgrunn ble gjennomført i perioden. En hovedgrunn var at saksbehandlerne (av ulike grunner vi kommer tilbake til) ikke informerte familiene om muligheten for familieråd. Noen familier takket nei til familieråd og ville heller ha tiltak barnevernet bestemte. Tre eller fire familieråd, som vi ble informert om var planlagte, ble ikke noe av fordi familiene brøt kontakten med barnevernet eller reiste utenlands. I fire saker fikk vi samtykke til intervju med foreldrene, men gjen-tatte ganger avlyste de, utsatte eller kom ikke til avtaler, og de var til sist ikke mulig å få tak i.

I tidsrommet mellom første og siste svar hadde vi sammen med Helse- og velferdsetaten besøkt alle de bydelene som var med på prosjektet, og vi hadde gjennomført flere møter i ressursgruppa, i tillegg til dette gjennom-

² Spørreskjemaet bestod av hele 70 spørsmål til saksbehandlerne og 40 til koordinatorene.

³ I noen tilfeller hadde respondentene misforstått og ønsket ikke lenger stille til intervju, i et annet tilfelle hadde vi flere konkrete avtaler, men den aktuelle informanten stilte likevel ikke opp.

førte vi (NOVA) en rekke telefonhenvendelser til koordinatorene og saksbehandlere for å purre på svar. På tross av alt dette arbeidet fikk vi altså inn bare fire saker.

Vi fikk inn svar fra fire saksbehandlere og tre koordinatorene, som til sammen dekker fire saker, så antall respondenter er syv totalt. Dette er et lite datamateriale, men siden vi hadde med flere spørsmål med åpne svaralternativer, har vi fått inn en del viktige synspunkter og refleksjoner fra fem sentrale respondenter som alle var med å gjennomføre de første familieråd i Oslo for familier med minoritetsbakgrunn. Det er også viktig å presisere at spørsmålene nedenfor ble besvart rett etter at et konkret familieråd i en familie med minoritetsbakgrunn var gjennomført.

Vi presenterer først de dataene vi har fra henholdsvis saksbehandlere og koordinatorene før vi oppsummerer erfaringene fra sakene.

a. Saksbehandlere

Saksbehandleren sitter med det endelige ansvaret og må vurdere: Er dette en familie der det vil være riktig å prøve familieråd? Vi var interessert i hva saksbehandlere la til grunn for vurderingene og valget de tok. Vi stilte saksbehandlere følgende spørsmål:

Hvorfor valgte dere å bruke familieråd i denne saken?

For at familien selv skulle finne løsninger ved å lage en handlingsplan som sikret gutten en positiv utvikling, framfor at barneverntjenesten plasserte gutten på tvang ved fylkesnemndbehandling etter bv.l.§ 4-24.

Under en veiledning, der jeg la frem saken som jeg syntes var vanskelig å jobbe i, kom noen med forslaget familieråd og det ble iverksatt.

Vi ønsket å prøve flere tiltak for å se etter muligheter for forbedringer i forhold til barnas omsorgssituasjon.

Mor har vært utsatt for to store traumer i forbindelse med vold. Hendelsene har ført til at hun blir sliten og trenger andre til å hjelpe til med barnet i hverdagen. Mor og barn har behov for nettverk som forstår deres situasjon og kan handle dersom noe skulle skje med mor igjen. Samt stille opp for barnet i hverdagen i samarbeid med mor.

Her ser vi at den første respondenten viser til en mulig tvangsplassering, hvis ikke familien selv kommer frem til en løsning. Barnevernet velger å tilby familieråd og kobler dette opp i mot et mulig lite ønskelig alternativ. Alternativet kan fungere som et pressmiddel for å få gjennomført familieråd både for familien og for barnevernstjenesten.

I det to neste tilfellene er det saksbehandlere som leter etter et tiltak som kan passe familien og som ender opp med å prøve familieråd. Det siste sitatet er et mer direkte svar på hvorfor de velger å bruke familieråd. Her svarer respondenten at familieråd velges fordi mor har dårlig nettverk og at dette er helt nødvendig for å bedre situasjonen i familien. Vi merker oss at ingen av saksbehandlerne begrunner bruk av familieråd med utfordringer knyttet til at dette er en familie med minoritetsbakgrunn.

Hvilke begrunnelser kommer familier med minoritetsbakgrunn med når de velger å takke nei til familieråd?

Vi ønsket også å få innblikk i saksbehandlerne erfaringer med familienes argumenter hvis det er slik at de ikke vil ta i mot familieråd som et tilbud. Svarene vi fikk inn var:

Saksbehandler foreslo familieråd i denne saken for et og et halvt år siden. Familien hadde da mye motstand fordi de ikke opplevde å ha noen problemer med barna. Det var kun snakk om guttestreker.

Det er et problem i forhold til enkelte minoritetsgrupper at de ikke ser på offentlige myndigheter som reelle informanter eller autoriteter.

Vil ikke utgi seg for resten av familien.

Samme begrunnelser som andre. Lite nettverk, nettverket har nok med seg selv. Ønsker ikke å dele problemer med andre. Vil ordne opp selv. Tidspunktet passer ikke akkurat der og da.

Den første saksbehandleren beskriver en familie som ikke vil ta inn over seg problemene i familien og motstrider seg derfor hjelp. Dette er en forklaring som ikke er særegen for familier med minoritetsbakgrunn. Begrunnelse nummer to beskriver en erfaring der minoritetsfamiliene ikke har tiltro til systemet. En generell skepsis til barnevernet som igjen fører til at de blir skeptiske til det barnevernet foreslår.

Begrunnelse nummer tre og delvis fire «*vil ikke utgi seg for familien*» refererer til en velkjent forklaring på hvorfor familier med minoritetsbakgrunn takker nei til familieråd. Marianne Skytte (2010) beskriver behovet for å holde problemene skjult for storfamilien og presiserer at dette ikke nødvendigvis handler om skam. For mange foreldre handler det blant annet om frykt for sosial kontroll fra familiens side (Skytte 2010:48). Den siste forklaringen viser til manglende nettverk. Mange forbinder kanskje noe forenklet at familier med minoritetsbakgrunn automatisk har et stort familienettverk, men dette er ikke alltid tilfellet.

Hva mener saksbehandlerne er det viktigste som må legges til rette for at familieråd skal kunne fungere godt i en minoritetsfamilie?

Familien må først og fremst trygges i forhold til taushetsplikten, da dette ofte er noe de ikke stoler på. Familierådet må markedsføres slik at de får en forståelse av at dette vil bli en reell hjelp for dem.

Det var vanskelig å komme i gang og få samtykke fra denne familien, de var lite motiverte og så ikke poenget med opplegget før selve familierådsdagen.

Vet ikke.

Samme som for alle. Men det som kommer i tillegg og kan ha betydning er: At familien har oppfatning av at vi kan noe om deres kultur og matvaner og har respekt for deres særegenhet og ydmykhet ovenfor dette. At deres måte å forstå barnets situasjon er preget av den kulturen foreldrene selv er vokst opp i. Og de i dag lever i et samfunn som krever andre standarder. At valg av mat i familierådet er opp til dem. Kan være viktig med Halal mat. Der behovet for tolk er tilstedet, er det viktig at denne kjenner til familieråd og sin rolle i dette.

Den første respondenten viser til utfordringer i tilknytning til taushetsplikt. Videre har barnevernet en utfordring ved bruk av bl.a. tolk, der familiene er redde for at tolken kan lekke informasjon til andre i familien eller andre utenforstående familier med samme opphav. Respondenten peker også på behovet for å markedsføre metoden ovenfor de forskjellige minoritetsgruppene.

Den andre respondenten viser til den konkrete familien og problemene med å motivere familien til å være med på dette forskningsprosjektet. De to siste respondentene viser i sine svar at det i utgangspunktet kanskje ikke er så forskjellig å «legge til rette» enten det er en norsk eller en familie med minoritetsbakgrunn. Den siste respondenten kommer inn på et tema som vi ofte benevner som «kultursensitivitet» (Holm-Hansen m.fl. NIBR-rapport 2007:10). Respondenten presiserer hvor viktig det er at en har «*respekt for deres særegenheter og er ydmyke overfor dette*».

b. Koordinatorene

Koordinator er den som har ansvaret for selve gjennomføringen av et familieråd. Under vår prosjektperiode hadde Oslo kommune opparbeidet en gruppe med koordinatorene som skulle være tilgjengelig ved behov. Koordinatorene er rekruttert utenfor barnevernet, men skal ha god kunnskap om utsatte familier og deres behov. Koordinatorene skulle på samme måte som saksbehandlerne svare på spørreskjemaet rett etter at selve familierådet var avholdt. Bare tre koordinatorene har svart på denne undersøkelsen og kun to av spørsmålene i undersøkelsen med åpne svaralternativer er av interesse å se nærmere på her. Her presenteres og analyseres svarene vi fikk inn.

Hvilke er de viktigste erfaringene du sitter igjen med rett etter å ha gjennomført et familieråd?

Familien virket lite villige eller interesserte å bringe venner og bekjente inn i familierådet. "Problemet" skulle holdes innen familien. Offentlige personer var helt greit. Familien hadde et svært lite nettverk. Bruk av tolk var svært tidskrevende, da jeg var nødt til å bestille i god tid. Når den som skulle intervjues ikke møtte, tok det nesten 14 dager til en tolk var tilgjengelig igjen. Dette vil selvfølgelig være avhengig av hvilken språkgruppe en trenger tolk til, da antallet tolker varierer i henhold til dette.

Det er viktig at barnevernet har informert godt nok om hva familieråd er og hensikten med familierådet og at problemstillingene er klare/forståelige for familien.

Det ble for langt. Det gjaldt mange barn og tre hadde stor problematikk. Det ble vanskelig for familien å få så mye informasjon på en gang.

Den første respondenten peker her på at familien ikke vil trekke inn øvrig familienettverk, som for øvrig var lite. Respondenten avslutter med et eksempel på hvor problematisk og tungvint det kan være å arrangere et familieråd der en er avhengig av tolk. Den andre respondenten peker på behovet for klare problemstillinger, betydningen av korrekt informasjon og videre at hensikten med familieråd blir forklart. Den siste respondenten peker på hvordan det kan bli vanskelig når familien består av mange medlemmer og når problemene som skal diskuteres er for omfattende. Det blir for mye «informasjon» på en gang.

Hva er det viktigste som må legges til rette for at familieråd skal fungere godt i familier med minoritetsbakgrunn?

Familien må få en god forståelse av hva et familieråd er. Familien kan trenge en veileder under familiens egen tid i familierådet.

Informasjon i forkant fra barnevernet som er forståelig for familien og hvorfor de tenker at nettverket kan være til hjelp for familien.

Tolk!

Her understreker de to første av respondentene nok en gang hvor viktig det er at familien har en god forståelse av hva familierådet egentlig er og hvordan det fungerer i praksis. Den siste presiserer hvor viktig og sentral posisjon tolken har i gjennomføringen av familierådet.

Oppsummering fra sakene

Her oppsummerer vi hvilke erfaringer vi har fått ut av svarene fra saksbehandlere og koordinatorene som har svart på vår spørreundersøkelse. De er informanter som alle gjennomførte et familieråd innenfor vår prosjektperiode:

- For saksbehandlerne var familieråd et tiltak de faktisk ønsket å få «prøvd ut».
- Saksbehandlerne begrunnelse for å bruke familieråd i de aktuelle sakene hadde ikke sammenheng med at dette var en minoritetsfamilie.

- I følge saksbehandlerne takker familier med minoritetsbakgrunn nei til familieråd av følgende årsaker:
 - a.) De ville ikke «ta inn over seg» problemet, og erkjenne at de faktisk trengte familieråd.
 - b.) De var generelt skeptiske til barnevernet.
 - c.) De ville ikke «utgi seg» for familien, enten familien hadde et lite og sårbart nettverk eller en stor familie de ikke ville dele problemene med.
- For å legge til rette for et familieråd for familier med minoritetsbakgrunn, er de viktigste momentene i følge våre informanter: Kultursensitivitet, en god tolk, god informasjon i forkant til familien og viktigheten av å motivere familien.
- Koordinatorernes viktigste erfaringer var: Problemene som oppstår når familien ikke vil involvere sitt nettverk, når de ikke har god nok informasjon om familieråd på forhånd og når det oppstår praktiske problemer ved bruk av tolk.

DEL 2: Hvorfor gikk implementeringen av familieråd tregt?

Ut fra den tidlige enigheten om at noe mulig kunne læres av at det ikke kom inn nok saker til prosjektet, ble del to av prosjektet utformet med arbeidstittel: «Hvorfor stoppet prosjektet». Til dette måtte det lages intervjuguide og gjennomføres gruppesamtaler/intervju i fire bydeler. Alle er travle, så intervjuene i bydelene kunne først gjennomføres våren 2010.

I mars og april 2010 dro vi til de fire bydelene i Oslo som det var meningen at sakene skulle ha kommet inn fra. Da vi ringte barneverntjenestene i bydelene, sa vi at hensikten med møtet med dem var å få deres tanker og forståelse av hvorfor det ikke hadde kommet inn nok saker med familieråd i familier med minoritetsbakgrunn. Hovedspørsmålet var: «Hvorfor kom det nesten ikke inn saker til prosjektet?» Alle stilte seg positive til å diskutere dette med oss. I bydelene hadde vi gruppeintervju med leder, gruppeleder og/eller saksbehandler. I de fire gruppeintervjuene var det med fra én til fire representanter fra barnevernskontorene. Intervjuene varte fra en til to timer.

De fire bydelene har alle en overvekt av familier med minoritetsbakgrunn, både som befolkningsgrunnlag og i antall klienter i barnevernet. Dette kunne altså ikke i seg selv være en grunn til at ikke familieråd var blitt benyttet, spesielt når alle bydelene i tillegg sa at de generelt var sterkt belastet med barnevernssaker.

I alle bydelene var det gjennomført opplæring i familierådsmodellen og i tre var det gjentatt for nye saksbehandlere. En av bydelene hadde startet med modellen for nesten ti år siden og i de øvrige for ca. seks år siden. Alle de fire bydelene kunne referere til saker der familieråd tidligere var blitt benyttet med suksess.

Bruk av familieråd i dag

Det var imidlertid stor forskjell på hvor ofte de nå benyttet familieråd. Da dette prosjektet («Familieråd i familier med minoritetsbakgrunn») kom i gang flere år etter at opplæringen hadde funnet sted, var det store forskjeller mellom bydelene hvor mye de satset på å bruke familieråd.

På spørsmål om hvor ofte de brukte familieråd nå svarte de:

Vi vurderer det i alle saker. I fjor hadde vi åtte familieråd.

Totalt har vi hatt 10 familieråd fra 2007, halvparten er med minoritetsfamilier. Med minoritet mener vi at minst en av foreldrene har minoritetsbakgrunn. I fjor hadde vi to-tre familieråd, men jeg har ikke full oversikt.

De siste to årene har vi hatt ett familieråd og to oppfølgende familieråd.

Nei, vi har ikke brukt familieråd siste år. Vi har ingen saksbehandler nå som brenner for metoden.

I en av bydelene hadde de som regel at familieråd alltid skulle vurderes og begrunnes dersom det ikke ble brukt. Dette var ikke tilfelle i de andre bydelene. Én hadde en ildsjel som fikk de andre til å undre seg over hvorfor ikke vi alle bruker familieråd hyppigere. En tredje bydel hadde vært gjennom omorganisering, og der flere nå var ivrige for at familieråd skulle bli hyppigere brukt. I den siste bydelen var familieråd bare med i «viften» av muligheter saksbehandlerne hadde og ble sjelden brakt oppe i den diskusjonen av muligheter.

Dette er imidlertid ikke en evaluering av de ulike bydeler. Til det er materialet for spinkelt. Uttalelsene fra saksbehandlerne og/eller lederne fra bydelen ga oss et innblikk i hindringer og muligheter for bruk av familieråd i barneverntjenesten.

Tilbake til hverdagen etter en entusiastisk start

Da familieråd ble introdusert i bydelene ble metoden møtt med entusiasme. Det kommunale barnevernet i bydelene så at dette var en mulig måte å arbeide på som svarte til deres faglige ambisjoner. Metoden var teoretisk

forankret i «empowerment» og brukermedvirkning, som de kjente godt og som var og er fremme i tiden. Opplæring ble gitt av eksterne personer og bydelen satt av tid for personalet til opplæring.

De fire bydelene fikk alle opplæring da det nasjonale prosjektet ble implementert i 2004/5 (Falck 2006), og to bydeler hadde også tidligere hatt noe opplæring. En bydel hadde vært med i et prøveprosjekt i 2001 (Einarson 2002).

Vi startet entusiastisk med familieråd. Det var godt forankret i ledelsen. Vi hadde kursing i flere dager, bl.a. med en fra Danmark.

Familieråd er metoden vi etterspurte. Det hørtes spennende ut. Det var stor interesse og interessen ligger her fremdeles.

Bydelen vår var blant de første. Vi var med på pilotprosjekt for lenge siden. «Gunilla damen» lærte oss hvordan de drev familieråd i Sverige. Hun var viktig.

Fem ansatte fra kontoret hadde grundig opplæring med noen fra barnevernkontoret, og kontakt med Svanhild Vik med komprimert opplæring i 2004. Jeg tror på metoden. Jeg synes metoden har mye bra. Den gjør familiene delaktig, der løsningen ligger.

Empowerment og brukermedvirkning i fokus

Alle ga uttrykk for en positiv oppfatning av metoden i seg selv og ønsket gjerne å benytte den oftere. Brukermedvirkning var hovedbegrunnelsen som ble trukket fram av alle. Brukermedvirkning har gjennom de siste tiårene kommet inn som et sentralt element i sosialt arbeid. «Empowerment», der klientene gis sentral innflytelse over tiltak og egen utvikling, har fra slutten av forrige århundre vært pekt på som den beste muligheten for positive endringsprosesser.

Jeg setter pris på metoden. Den gir brukermedvirkning. Det sitter mye ressurser i familien selv.

Jeg tenker på ungene. Dialog med familien er positivt. I familieråd lærer jeg familien bedre å kjenne. Det gjør det lettere å vite hva jeg skal gjøre og sirkle inn en riktig vurdering. Det kan ende i omsorgsovertakelse, men i familieråd finner familien oftest en bedre løsning.

Vi går inn for brukermedvirkning. Familieråd kommer som resultat av en prosess. Vi legger et visst press, men kan jo ikke beslutte om de ikke vil.

En ildsjel er ikke nok

Opplæring var imidlertid ikke nok til at familieråd ble integrert som et naturlig verktøy for saksbehandlerne å tilby i de fleste saker. Etter opplæring ble barnevernkontorene (i noe ulik grad) overlatt til seg selv. De beskrev at da ble det tyngre, spesielt om ikke kontoret hadde en «ildsjel» som pådriver eller om «ildsjelen» fikk annen jobb. En ildsjel ble framhevet som betydningsfullt, men ikke tilstrekkelig i lengden – heller ikke for ildsjelen.

Som ansvarlig for implementering fikk jeg en utfordrende rolle. Ja, jeg hadde «maserollen», den har ikke vært noe kjekt å ha.

Det er vanskelig når du står alene. Det er lenge siden opplæring nå. Vi er et lite kontor og var meget entusiastiske, men manglet en som holder det opp. Det var ikke lett, særlig når vi ikke hadde en Gunilla. Monica er den som holder familieråd oppe nå.

Ingen familieråd ble gjennomført rett etter opplæringen, men flere var planlagt. Den uforutsigbare familiesituasjonen var hovedgrunn til at familierådene ikke ble gjennomført. Bare ett familieråd ble gjennomført med to oppfølgende familieråd året etter.

Vi har på sett og vis gjort alt riktig, og hadde denne ildsjelen en periode, men kom ikke over en kneik.

Det er velkjent kunnskap at det kan være lang vei fra å lære noe til selv å praktisere det. De som bare fikk opplæring uten selv å bruke det, sto overfor en terskel: å gå fra det kjente til det ukjente.

Familieråd sitter ennå ikke helt i ryggmargen for saksbehandlerne. Det kan være vanskelig for saksbehandlerne å se mulighetene som familieråd gir før de har prøvd. Lettere å se mulighetene med erfaring. Mangel på erfaring smitter også, de vegrer seg.

Vi ser ikke alltid muligheten for familieråd. Det var en sak med omsorgsovertakelse nylig. Der kunne familieråd vært benyttet for å unngå det. Vi gjorde ikke en god nok jobb der. De fleste omsorgsovertakelser tar tid og vi kunne godt brukt familieråd i flere. Vi ønsker å gjøre det – ønsker å få det opp.

Det faller ut av hodene våre, når det ikke er kontinuerlig oppe på dagsorden.

Vi jobber med å få det opp.

Negative og positive erfaringer smitter

Flere forhold medvirket til at det ikke alle steder var like lett å holde på den første entusiasmen. Ingen metoder er fullkomne for alle de vanskelige sakskompleksene barnevernet står overfor. Noen fortalte at det ikke skulle mer til enn en uheldig erfaring før de var kommet ordentlig i gang for at holdningen skiftet:

Vi hadde noen uheldige erfaringer med en koordinator som satte seg litt hos oss. Koordinator klarte ikke å skille på rollene og var ikke nøytral. Det ble en tilleggsbelastning under gjennomføringen av et familieråd der vi måtte inn å ta styringen.

Det har oppstått ting i familien der vi ikke har kommet videre; enten har de reist til utlandet, eller det har skjedd alvorlige hendelser.

Når vi satte inn mye ressurser og vi ikke fikk ønsket effekt, så blir det enkelt å falle tilbake.

Motsatt ble det også gitt uttrykk for at erfaringene fra vellykkete, gjennomførte familieråd ble en pådriver for de andre på barnevernkontoret. Positive erfaringer kan gjøre at entusiasmen smitter:

De som har hatt familieråd har vært entusiastiske. De få erfaringene vi har er positive.

De som har hatt familieråd er fornøyde. Vi har bare fått gode tilbakemeldinger. Vi har bruk familieråd for å finne gode tiltak, ved tilbakeføring og med fosterhjem.

Familieråd er også av betydning for andre i nettverket. Det er ressurser i nettverket.

Samtidig som alle kom med positive uttalelser om betydningen av familieråd, hadde barnevernkontorene en rekke ulike forklaringer på hvorfor familieråd ikke ble brukt oftere. De fleste forklaringene var verken relatert til familier med minoritetsbakgrunn eller prosjektet, men handlet om barrierer som måtte overstiges og vanskeliggjorde dermed implementering av familierådsmodellen.

I det påfølgende ser vi først på forklaringer som ikke var spesielt relatert til familier med minoritetsbakgrunn, deretter på dem som mer spesifikt henviste til barrierer knyttet til familier med minoritetsbakgrunn.

Barrierer mot bruk av familieråd

De enkleste begrunnelsene til at familierådmodellen ikke ble brukt ville være at metoden enten ikke ble funnet egnet, eller at kontorene var skeptiske til metoden. Dette var imidlertid ikke tilfelle. Samtlige vi snakket med ga uttrykk for en positiv holdning til familieråd som en beslutningsmodell med ønsket brukervedvirkning. Barnevernet i bydelene, med støtte og påtrykk fra Helse- og velferdsetaten, ønsket å implementere metoden, men fikk det bare i varierende grad til. Det gir spørsmål om hva som var hindringene.

I undersøkelsen hadde vi ikke mulighet til å etterprøve hvilke av vanskelighetene som veide tyngst. Vi forsøkte heller ikke å trekke konklusjoner om årsakssammenheng, men heller å få en oversikt over spredningen i begrunnelser de barnevernsansatte ga for at familieråd ikke ble hyppigere brukt. Det kan ses som en oversikt over hva bydelene trakk fram som grunner til at familieråd ikke framsto som en meget brukt metode. I stor grad lar vi ledernes/saksbehandlerne egne utsagn stå for forklaringene.

Stor arbeidsmengde

Ulike forhold knyttet til saksbehandlerne arbeidssituasjon, kompetanse og ansvar, var gjennomgående. Det store arbeidspresset som er i barnevernet i Oslo, blir med jevne mellomrom trukket fram i media og bystyret. Saksbehandlerne har til dels alvorlige saker der det kreves riktige beslutninger overfor utsatte barns situasjon. Saksbehandlerne lager seg rutiner for arbeidet, som sammen med deres utdanning utgjør deres kompetanse. I en presset arbeidssituasjon kan det oppleves som problematisk å sette av tid til å prøve ut nye måter å arbeide på.

Det er et arbeidspress. Dessuten kan det være vrangforestillinger. Noen tror det tar lang tid, men jeg vet av erfaring at det bare tar noen timer å planlegge familieråd. Det kan ta lengre tid å finne en støttekontakt.

Noen føler at det kreves mer. Saksbehandlerne kjenner kravene og kriteriene for å være en god saksbehandler; ha orden, tidsbruk for riktig beslutning. Gjøre det riktige. Har jeg ryggdekning?

Ja, de mener det er arbeidsbesparende, men det tror jeg ikke. Jeg har brukt veldig mye tid på de familierådene jeg har hatt. Jeg har tro på

metoden, men det tar tid. De andre tiltakene er raskere å sette inn, men de er jo ofte kortvarige. Har vi først familieråd, er effekten langsiktig.

Arbeidspress, vi er presset på tid. Det er et reelt problem. Vi har liten tid på hver sak. Hver saksbehandler har faktisk alltid mange saker. Utskiftninger på huset hjelper heller ikke. Flere som er lært opp, har i dag sluttet.

Tiden familieråd tar for saksbehandlerne ble trukket fram. Her er det ulike tidsbegrep som delvis kommer i konflikt med hverandre. Det kan oppfattes vanskelig å se eller prioritere tidsbesparelsen framover, når det første steget tar lengre tid enn å holde seg til innarbeidede rutiner. Selv om saksbehandleren vet (har lært) at å gjennomføre familieråd vil gi større sannsynlighet for at barnevernet framover får mindre med saken å gjøre og totalt sett vil være tidsbesparende, så kan den konkrete daglige arbeidssituasjonen til saksbehandleren tilsi at her gjelder det å få sakene unna og gjøre noe straks. Da griper de til det kjente og innarbeidede.

Usikkerhet ved å prøve noe nytt

I samtalene var det flere som også fremhevet den usikkerheten som gjør seg gjeldende når man skal sette i gang noe nytt. Usikkerhet med hensyn til tidsbruk og fremgangsmåte, samtidig med en kraftig økning av andre arbeidsoppgaver gjorde at man falt tilbake på allerede innarbeidede tiltak og metoder.

Det handler litt om press ved alle nye metoder. Det er en kraftig økning i meldinger, undersøkelser og tiltak. Det krever ekstra med nye metoder da. Det gjelder alle nye metoder. Med stor økning i saksmengde, blir det vanskelig å sette i gang med nye metoder, når en ikke har den under huden. Dette kan være en årsak, helt klart.

Saksbehandlerne har det hektisk. For å ta i bruk nye metoder i stedet for å gjøre som man pleier, trengs ekstra motivasjonsarbeid. De som presenterer, må ha tro på metoden.

Tilsvarende erfaring var det fra Danmark:

Det kan virke uoverskuelig for en medarbejder at gå i gang med at en familierådslagning, hvis han/hun ikke ved, hvordan han/hun skal skaffe en samordner, finde et lokale og rekvirere en tolk (Skytte 2010:11).

Saksbehandlerne holdning

Det vises også til behovet for en holdningsendring blant saksbehandlere. Ildsjelene og de som kjente godt til metoden hadde ingen motforestillinger, men særlig blant unge og uerfarne saksbehandlere kunne det være et problem med motivasjon og holdninger.

Saksbehandlerne trodde ikke familiene hadde nettverk og manglet ressurser. Dette var uavhengig av etnisitet, om de var norske eller ikke. Til en viss grad var det saksbehandlerne som mente at de ikke hadde nettverk. Vi måtte derfor bruke tid på å utfordre disse holdningene, og få saksbehandlerne til å tro på metoden.

Saksbehandleren må tro på det selv først, og selge det inn, veldig viktig.

Tilsvarende fant Skytte (2010) i Danmark:

Evalueringen viser da også, at rådgiverne har meget forskjellig oppfattelse af familiene. Det er givet sådan, at familierådslagning *ikke* er en relevant beslutningsmodel i alle familier eller i forhold til alle problemstillinger. Men det er samtidig også sådan, at nogle rådgiveres opfattelse af familiene heller ikke er fremmede for implementeringen af en empowerment-orienteret beslutningsmodel som familierådslagning (s.10)

Saksbehandlerne informerte ikke familiene tilstrekkelig

Når metoden ikke var innarbeidet godt nok hos saksbehandlerne, ble heller ikke brukerne informert godt nok om familieråd som et alternativ.

Det stopper hos saksbehandlerne. Det er viktig at saksbehandlerne følger opp. Det holder ikke å gi brosjyre. Familieråd blir ikke etterspurt om ikke saksbehandlerne informerer.

Mange familier har ikke fått sjansen til familieråd. De er ikke presentert muligheten. Dette handler om systemet.

Når det ikke er oppe på dagsorden på barnevernkontoret, så blir ikke familiene informert i samme grad nå.

Utrygghet ved å gi fra seg myndighet

På tross av at empowerment og brukermedvirkning var prinsipper som de ansatte støttet opp om, så var det også en skepsis til å gi fra seg myndighet og kontroll i den konkrete sak, som svaret nedenfor illustrerer:

Det er ikke alltid like lett for alle å gi fra seg beslutningene. De ønsker å gjøre en god jobb. Familieråd åpner for mindre styring fra saksbehandler. Vi må stole mer på familiens ressurser og de kjenner vi jo ikke på forhånd. Foreldre kan komme til oss og si at «det finnes ikke ressurser i vår familie».

Det handler ikke lenger om å tildele et bestemt tiltak, men å overføre viktige beslutninger og beslutningsprosesser tilbake til familiene:

Barrierer handler om mange ting. Vi har hatt en ildsjel. Det var viktig. Vi hadde omfattende opplæring. Likevel ble familieråd lite brukt. De andre tiltakene har vi så under huden. Barnevernet kan velge tiltak. Slik er det ikke med familieråd. Familieråd er en beslutningsmodell, ikke en metode eller et tiltak.

I og med at beslutningsprosessen også skal inkludere andre impliserte parter (BUP, PPt skole, osv.) betyr dette en ytterligere usikkerhet med hensyn på kontroll og oversikt:

Familieråd krever samarbeidet med flere og medfører at metoden er noe mer kronglete å få til enn det en kan kontrollere selv.

I Danmark fant de også at den enkelte saksbehandlers motivasjon og villighet til å gi fra seg myndighet var avgjørende:

Evalueringen viser det samme som andre evalueringer af implementering af familierådslagning: Det er grundlæggende den enkelte rådgivers motivation til at arbejde med empowerment og inddragelse af borgerne i den kommunale forvaltnings arbejde med deres sag, der er afgørende for, om rådgiveren gennemfører familierådslagninger eller ej. Det er endvidere sådan, at de rådgivere, der gennemfører rådslagninger, gennemgående har positive erfaringer med det (Skytte 2010, s.6).

Er familieråd egnet i den konkrete saken?

Familieråd er ikke et tiltak, men en beslutningsmodell der familiene er sentrale i å finne hvilke tiltak som skal settes inn og i å lage en plan for hvordan det skal gjennomføres. Dette gjør at saksbehandlerne må vurdere om sakskomplekset passer.

Det er jo et skille, vi får jo mange voldssaker, og de passer ikke i familieråd mener vi.

Fattigdomsproblematikk ligger også ofte under. Da passer heller ikke familieråd for eksempel når familien trenger et sted å bo.

Hva er potensialet for familieråd? Hvis alt fungerte?

Mange familier vi skal hjelpe, er små, men vi kan også se muligheter her. Familieråd kan også brukes om barnet er i fosterhjem. Det er stort potensial i å bruke familieråd i ettervern.

Det var delte oppfatninger om familieråd var egnet i akutte saker:

Familieråd kan føles som et mildt tiltak, «her skal vi sitte å spise pizza om to mnd.», så brenner det jo her og nå. Familieråd tar tid.

Utsagnet viser til at det sentrale for saksbehandleren er å få til en umiddelbar endring ved å sette inn et tiltak. Samtidig oppfattet tydelig denne saksbehandleren at om det ble planlagt familieråd så måtte andre akutte tiltak utsettes. Det trengs en noe annen tankegang i familieråd. Det er imidlertid ikke noe hinder for at barnevernet kan sette inn et akutt tiltak og så arrangere familieråd for den videre oppfølging. Dette ble påpekt av andre:

Akutte saker er ikke noe hinder for å bruke familieråd. Etter akutt-plasseringer er det mange saker som kunne vært familieråd. Da har vi tid til å områ oss fram til saken skal opp igjen.

Utvanning: «Familieråd light»

I to av bydelene ble det nevnt at de kunne bruke elementer fra familieråd uten å ta i bruk hele metoden. Fra de andre to bydelen ble det poengtert at det ikke kunne betegnes som familieråd om ikke metoden ble fulgt:

Vi bruker familiemøter, men vi er klare: vi må være tro mot metoden, enten driver vi med dette eller så er det familiemøter.

Vi har en lang tradisjon på å bruke nettverksmøter ved plassering og akuttvedtak. Vi trekker inn nettverket. Familieråd i streng forstand trenger et regime, noen rutiner.

Vi tenker mye rundt å bruke nettverk. Det hadde vært smart hvis brukerne fikk alternativene: Nettverksmøte, vanlig undersøkelse eller familieråd, det ville blitt brukervedvirkning i praksis!

Spesielle forhold knyttet til bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn?

Ingen av bydelene framhevet forhold rundt familier med minoritetsbakgrunn som hovedgrunn til at familieråd ble lite brukt. Men det var heller ikke motsatt, at de framhevet at familieråd var spesielt godt egnet i familier med minoritetsbakgrunn.

Nei, jeg tror ikke lite bruk av familieråd har noe med minoritetsfamiliene å gjøre. Vi har flere eksempler på at familieråd fungerer i minoritetsfamilier!

I utgangspunktet problematisk å legge forklaringen (skylda) på minoritetsfamiliene.

I den danske undersøkelsen understreket saksbehandlerne tilsvarende:

Interviews med rådgiverne viser desuden, at de faktorer rådgiverne er optagne af omkring familierådslagning i etniske minoritetsfamilier, er de samme faktorer, som rådgivere i projekter med rådslagning i majoritetsetniske familier er optagne af. Kun ganske enkelte nævner forhold omkring borgernes etniske baggrund som enten fremmende eller hindrende for at arbejde med familierådslagning som beslutningsmodel (Skytte 2010, s.6).

Saksbehandlerne så imidlertid at det var noen forhold knyttet til familier med minoritetsbakgrunn som kunne gjøre det vanskeligere for saksbehandlerne. Det er viktig å understreke at informantene problematiserte hvor vanskelig det er å generalisere. Kategoriene nedenfor er «idealtyper» av forklaringer og egner seg ikke som merkelapper knyttet til bestemte grupper av familier med minoritetsbakgrunn.

Familieråd er komplisert å presentere

Flere av informantene framhevet betydningen av kommunikasjonsproblemer når de skulle formidle informasjon om metoden. Det viste seg ved flere anledninger at familiene kunne misforstå, og hverken skjønnte bakgrunnen for metoden eller hensikten med de forskjellige fasene.

Vi opplevde at språk gjorde familieråd komplisert å presentere så familien skjønnte hva de gikk med på. Noen minoriteter har selv familie-

råd på en noe annen måte. Vi presenterte det ikke godt nok for familiene.

Jeg synes det ofte er komplisert å presentere familieråd. Det viser seg at de har forstått det på en annen måte. For en familie opplevde vi at de først sa ja, men så sa nei til familieråd og trakk samtykket og brøt med barneverntjenesten.

Det er mye krevende kommunikasjon. Det er krevende å forklare om metoden når familien har store problemer og er mest opptatt av det er ikke lett og de problemene de har. Da kan det være tungt å forklare alt med koordinator, de tre delene i familieråd osv.

Tolk

Det er viktig å understreke at bydelene har lang erfaring med bruk av tolk i sine saker og at dette i utgangspunktet ikke skal være noe stort problem. Men det nevnes som en utfordring i gruppesamtaler og at noen familier frykter at tolken ikke overholder sin taushetsplikt.

Vi bruker tolk som noe selvfølgelig.

Vi bruker veldig mye tolk, ikke noe hinder i seg selv.

En grunn at minoriteter ikke ville velge familieråd er at de ønsket ikke å belaste nettverket, avsløre for nettverket at de har problemer. For noen er det en skam. Ta for eksempel tamiler; de vil ikke en gang bruke tolk. Noen stoler ikke på taushetsplikten, mens andre ikke er skeptiske til bruk av tolk.

Ære og skam

Flere av respondentene kommer inn på temaet ære, og at dette kan være en viktig barriere for å si ja til familieråd. Samtidig viser svarene at spørsmålet om ære ikke automatisk kan overføres til alle familier med minoritetsbakgrunn. For en hvilken som helst familie vil det å «tape ansikt» overfor familien kunne være et viktig moment.

Ære kan være en barriere. En familie ville ha med de andre. Likevel fikk vi høre at de hadde sitt eget familieråd noen dager senere. Det presset seg fram når alt skar seg for familien. Det ble mer et nettverksmøte uten koordinator.

Æres kodeks kan være sterk, men det kan den også i norske familie: «Familieråd kan jeg ikke i min familie».

De norske kan også være skeptiske til familieråd. Det kan oppleves skummelt å legge ut om sin situasjon til nærmeste familie.

Mitt inntrykk er at Somaliske familier er tryggere på hverandre, mens Tamiler er strengere med ære.

Jeg er tryggere på å foreslå familieråd hos noen familier, men usikker på konsekvensene av å presse på i andre familier. Dette trenger ikke nødvendigvis avhenge av hvor de kommer fra.

Respondentene reflekterer også over antakelsen om at det vil være lettere for familier med minoritetsbakgrunn å motta familieråd, for da kan de beholde problemene og finne løsningene innenfor storfamilien. Men da har man undervurdert følelsen av skam:

Vi trodde selv at familieråd overfor ikke etnisk norske skulle være lettere. Kanskje de hadde potensial for å løse problemer i nettverket, men så at det var motsatt: Det var forbundet med skam, og de vil ikke involvere nettverk, vil skjule for storfamilien.

Egen variant av familieråd

Informantene forklarer også at det ikke er uvanlig at familiene foreslår deres egen variant av familieråd. Det er ikke uvanlig at store familier kan ha egne innarbeidede tradisjoner for hvordan problemer i familien skal løses.

En erfaring vi hadde: En familie hadde plutselig sitt eget familieråd, man da var vi jo ikke med. Vi kan si til familien at familieråd passer bra, men vi må ha respekt for hva de mener.

De valgte en annen type møte, men det var jo brukervedvirkning, et slags nettverksmøte.

Alle familiene er så forskjellige. En sigøyner sa for eksempel: «Dette har vi jo drevet med lenge. Dere kan godt få være med».

Det kan være en del myter om at familieråd passet spesielt godt for minoriteter. Myter om at de har det i kulturen sin. De kan trekke seg fordi dette er jo ikke stor annet enn de har selv. Noen sigøynere har for eksempel egne familieråd. Andre har store krangler mellom familiene.

Det er variasjoner mellom grupper. Ikke alle fatter hvorfor de skal være med på familieråd. Noen sier at det er jo slik vi driver på med hele tiden i familien, så hvorfor skal barnevernet foreslå det samme.

Noen ønsker at andre tar over

Familieråd er en metode som krever mye av den enkelte familie. Noen brukere av barnevernet reagerer på at ballen blir spilt tilbake til dem, når de har oppsøkt barnevernet for å få avlastning og hjelp. Dette er et moment som ikke nødvendigvis gjelder familier med minoritetsbakgrunn.

De sier til oss: «Nå har vi kommet hit hvor ekspertisen er, hvorfor skal vi få ballen tilbake, etter at vi har funnet frem. Hvis dere vil hjelpe oss, så gi oss en leilighet. Det er hva vi trenger, ikke familieråd.»

Det er ofte personavhengig med ulike forventninger både til barnevernet og barnet. Ikke vestlige innvandrere vil ofte ha tiltak mot barnet. Når barna får store problemer i tenårene kommer foreldrene til oss og vil vi skal overta. De ønsker ikke å endre seg selv, men vil heller fokusere på hva barna skal gjøre. Norske er oftere mer åpne for familiesamspill i endring. Det er imidlertid vanskelig å generalisere «for gruppene», Mange har forskjellige erfaringer. Vi har tre ansatte med annen kulturell bakgrunn.

Komplisert familiestruktur

Noen av informantene fremhevet kompleksiteten i familiestrukturene som en mulig forklaring.

Somaliske foreldre har en kompliserte familiestrukturer som vi ikke har oversikt over. Far har en viktig rolle, men er ofte ikke tilstedet. Vi forstår ikke helt rollen.

For noen familier kan deres nettverk og familierelasjoner i Norge være relativt lite. De primære personene de ønsker å ha med i et familieråd kan ha tilhold i hjemlandet eller andre land.

Nettverket som bor i andre deler av verden kan være en utfordring, men det er ingen uoverstigelig barriere. I et familierådsmøte fløy vi noen inn fra London.

Skepsis til barnevernet

Skepsis til barnevernet er et moment som kommer igjen i forklaringene til våre informanter. De presiserer at dette kan variere med hvor lenge familien har vært i Norge, og den faktiske informasjonen de har tilegnet seg om barnvernets muligheter til å tilby hjelp til familien.

Skepsisen til barnevernet kan være høyere i minoritetsfamilier. De har hørt rykter om barnevernet og er redde for at barna skal tas fra dem.

Har også noe å si om hvor lenge de har bodd i Norge, de skjønner ikke hva barnevernet er for noe.

Familieråd kan være naturlig greier i noen innvandrerfamilier. I deres hjemland kan noen være vant til at alle vet alt. Her kan de være mer redd for barnevernet.

Oppsummering og drøfting

I følge våre informanter kan følgende momenter hemme gjennomføring av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn:

- Komplisert metode å presentere for familiene
- Utfordringer ved bruk av tolk
- Ære og skam kan stå i veien
- Familiene arrangerer egne familieråd på siden av systemet
- Noen familier ønsker ikke å «ta over» problemet
- Kompliserte familiestrukturer
- Generell skepsis til barnevernet og deres rolle

Noen av disse faktorene kan også gjøre seg gjeldene for etnisk norske som kommer i kontakt med barnevernet. Bevissthet hos saksbehandler og koordinator om disse faktorene er imidlertid av betydning når familieråd skal gjennomføres. Momentene viser at en viss grad av «kulturell innsikt» er nødvendig i barnevernets møte med familier med minoritetsbakgrunn. Informantene våre betonet imidlertid at kulturell innsikt som er relevant for en gruppe, ikke nødvendigvis er det for en annen.

Informantene våre anså ikke disse momentene som noen hovedforklaring på at familieråd var blitt relativt lite benyttet i bydelene, men som medvirkende forklaring. Vårt hovedinntrykk var at forklaringen på manglende familierådssaker i familier med minoritetsbakgrunn, heller var å finne i de tidligere nevnte vanskeligheter med endring av arbeidsrutiner i en stresset arbeidssituasjon.

Familieråd er endring av praksis

Familieråd innebærer endring av saksbehandlernes arbeidsrutiner og oppgaver. En sentral oppgave for saksbehandlerne i barnevernet er å finne det rette tiltaket. Barn og familie skal gis rett hjelp til rett tid. Beslutningsmyndigheten er plassert hos saksbehandleren. Familieråd snur grunnleggende på dette. Familieråd er ikke et tiltak, men beslutningsmetode der ansvar for å finne egnede tiltak og for gjennomføring blir gitt «tilbake» til familien. Dette medfører en nokså grunnleggende endring i saksbehandlernes arbeidsmåte og kontroll over situasjonen.

Et vesentlig element i «empowerment» er å gi de berørte makt og mulighet til å fatte avgjørelser som berører deres egen situasjon. De involverte bydelene hadde alle uttrykt et behov for metoder som kunne styrke brukermedvirkningen. Familieråd ble mottatt som modellen de ønsket. En omlegging av saksbehandlernes arbeidsmåte, myndighet og relasjon til brukerne, skulle da i teorien være en grei sak.

Avvergemekanismer

Kunnskap om behov og metoder å løse problemene på er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å skape endring. I praksis kan endring av innarbeidede rutiner og arbeidsmåter møte på aktiv eller passiv motstand. Å skape endring har alltid vært noe av det tyngste man gir seg ut på. Niccolo Machiavelli skrev i «Fyrsten» (utgitt første gang i 1532):

Man må nemlig ha øyet åpent for at det ikke finnes noe som er vanskeligere å ta fatt på, tvilsommere i sitt utfall og farligere i utførelsen, enn å innføre en ny tingenes tilstand.

For fornyeren har harde fiender i dem som har sin fordel av det gamle systemet, mens han har bare lunkne forsvarere i alle dem som venter

fordel av det nye. Denne lunkenhet kommer dels av menneskenes mangel på tro, for de tror i virkeligheten ikke på det nye, hvis de ikke har sikker erfaring med det.

Nå hadde riktignok ikke familieråd bare lunkne forsvarere, men også ildsjeler som forkjempere. De møtte imidlertid noen velkjente motstands- eller avvergemekanismer som tidligere er beskrevet som hindringer mot endring i sosiale organisasjoner (Mathiesen 1965, Holter 1970, Falck 2001). Avvergemekanismer kan belyse hvorfor forsøksprosjekter med endringsprosesser ofte har som resultat at man glir tilbake mot tidligere tilstander, når prosjektet er over – selv om alle erklærer seg enige i at prosjektet var viktig.

Noen slike avvergemekanismer mot endring kan være med å forklare hvorfor det gikk tungt å implementere familieråd:

1. Taushet: Informasjon blir forbigått i taushet, oversett eller neglisjert. Ingen protesterer eller kritiserer, men de bare fortsetter som før. Dette er mulig også den vanligste måten å avverge at et problem blir tatt opp på bredt plan.
2. Punktering (dobbeltkommunisering): Mye av luften går ut når endringsforslag blir møtt positivt, mens det faktisk ikke skjer noe. Informasjon eller forslag blir møtt med positive ord, mens handlingen som følger viser at det er uviktig eller sterkt nedprioritert. Endringsforslag blir møtt med: «Vi er fullstendig enig», «Det er en utmerket idé» eller «Dette er umåtelig viktig. Det må tas opp til diskusjon.» Det kan bli nedsatt en komité eller arbeidsgruppe, men så bare fortsetter alt som om ingenting har hendt eller er sagt.
3. Problemforskyvning: Protest blir møtt med at det er noe annet som egentlig er problemet. «Andre problemer er viktigere å ta opp nå.»
4. Selvfølgeliggjøring: Kritikk blir møtt med at dette er en selvfølgelig viten. «Dette vet vi jo fra før», «Dette har vi diskutert mange ganger», «Vi kjenner problemet og arbeider med saken.» «Slik var det kanskje før da undersøkelsen ble gjort, men nå er det annerledes.»
5. Absorbering: Endringer skjer i navnet, men ikke i gavnet. Krav til endring i handling eller holdning integreres i den allerede rådende ordning. Navnet endres, men ikke innholdet. I stedet for å ta i bruk

familierådsmodellen, blir bare elementer brukt der det passer inn i kjente arbeidsmåter. «*Vi kan bruke elementer fra familieråd i nettverksmøter*».

6. Utdefinering (mytedannelse): Uten å bygge på erfaring eller utprøving kan det uttales: «Modellen passer ikke for de problemene vi må løse». «Vi vet hva det er og det passer ikke hos oss.» «Det tar lengre tid og blir dyrere.»

Disse nevnte avvergemekanismene er idealtypisk framstilt. Det vil si at vi ikke nødvendigvis vil finne igjen alle mekanismene i en bestemt bydel.

Forhold knyttet til forskningen

Vi var spesielt opptatt av å få forklaringer på hvorfor det ikke var kommet inn flere saker til dette prosjektet. Når det ikke kommer inn data, er det rimelig å spørre om det enten kan ha sammenheng med hvordan prosjektet ble presentert, praktiske hindringer, problematiske spørreskjema eller rett og slett dårlig informasjon. Litt selvransaking var nødvendig for å finne om det var her svaret lå på hvorfor vi fikk inn få saker.

Hva ble gjort for å informere om prosjektet og få inn saker? I prosjektbeskrivelsen (vedlegg 1), så NOVA det som tilstrekkelig og realistisk å følge 25 familierådssaker fra fire bydeler i Oslo, med datainnsaling fra saksbehandlere, koordinator, foreldre og barn. Forskningen skulle være atskilt fra implementeringen som Oslo kommune hadde ansvaret for, NOVA skulle bli informert fra bydelene om når det var saker der data kunne samles inn. Helse- og velferdsetaten laget en ressursgruppe der bydelene var representert og arrangerte flere møter mellom forskerne og bydelene for å presentere prosjektet. I tillegg reise en forsker og en fra Helse- og velferdsetaten rundt til bydelene og informerte om prosjektet og om hvem barnevernet i bydelen skulle kontakte på NOVA når data kunne samles inn. På papiret ser dette ut som det skulle være tilstrekkelig.

På møtene mellom bydelene og Helse- og velferdsetaten der forskerne deltok, ble det alltid spurt om hvor mange saker de ulike bydelene trodde de kunne framskaffe til forskningen. Sommeren 2007 var det ingen som var skeptiske til at det ville komme inn 25–30 familierådssaker i løpet av høsten. Ut på høsten viste det seg at det ikke kom noen. I nytt møte i oktober ble antallet redusert til 4–5 fra hvert av de fire kontorene til rundt årsskifte.

Dette holdt heller ikke og nye frister og utsettelse ble gitt. En ting var at det var uholdbart for forskerne som satt klar med intervjuguider og survey (Quest back) som det knapt var bruk for. Mulig like deprimerende var det for representantene fra bydelene som hadde stilt opp på møtene og lovet saker, og så å måtte si at vi gjør så godt vi kan, men har dessverre ikke saker til dere. Forskerne snakket med Helse- og velferdsetaten som igjen purret på bydelene. I bydelene skiftet langsam stemningen fra iver å glede over å være med i prosjektet, til det de nærmest beskrev som et nederlag. De fikk en opplevelse av å komme til kort.

Barnevernet i bydelene ble spurt om det var forhold knyttet til forskningen som førte til at det kom inn få saker. Kunne vi som forskere gjort det annerledes? Noen kommentarer gikk igjen:

a. Forskningen hadde vært med å skape ny entusiasme rundt bruk av familieråd.

Nei, vi fikk jo en nysgjerrighet, og jeg tok kontakt med Svanhild som var brennende engasjert. Det ble skapt ny interesse. Familieråd ble oftere presentert. Når det ble ansatt nye saksbehandlere, ble familieråd alltid presentert som en god mulighet.

b. Bydelene var kommet for kort i implementeringen av familieråd.

Vi var ikke trygge nok. Forskningen kom for tidlig i prosessen. Dessuten var det krav at det skulle være minoritetsfamilier før vi var kommet ordentlig i gang. Implementering av en ny arbeidsmetode kan ta år og den gang var vi ikke kommet ordentlig i gang. Vi hadde noen få saker, men så var det ikke flere.

c. Det var satt urealistiske mål for antall saker.

Forskningen var urealistisk fra starten. Vi var kommet for kort til å kunne få inn de sakene vi håpet på å få. Det ble en nedtur for oss da vi ikke greide det. Vi mistet noe av entusiasmen da fristen for å få inn saker hele tiden måtte utsettes og vi ikke greide å komme opp med flere.

d. Når de ikke greide å nå målet, mistet de entusiasmen.

Jeg deltok jo i mange møter med HEV og så videre, men vi kom jo ikke frem til startstreken en gang. Vi hadde bare klart å gjennomføre kun ett familieråd. Målene var satt urealistisk over alle muligheter. Vi mistet entusiasmen når det gikk trått.

Da vi kom i kontakt med forskningen, håpet vi det skulle gå greit, men vi klarte det ikke. Vi fikk ikke nok saker. ... var ankerpersonen, men vi hadde ikke kommet ordentlig i gang da vi ble spurt om å være med i prosjektet. Til forskning var det vanskelig å få inn saker. Vi påtok oss mer enn det var grunnlag for.

De svarene vi fikk pekte ikke på noen direkte kritikk mot informasjonen eller måten forskerne hadde gått fram på. Svarene sier nærmest at det ikke var grunnlag for å sette i gang prosjektet da det ble startet. Indirekte er dette en kritikk mot både forskerne og Helse- og velferdsetaten der vi må ta vår del av ansvaret. Noen burde ha gjort et grundigere forarbeid for å bringe på det rene om det var realistisk med en evaluering av familierådsmodellen ut fra hvor godt den var forankret i bydelene⁴.

⁴ **En kommentar til dette fra Helse- og velferdsetaten:**

«Når det gjelder problemstillingen knyttet til hvorvidt metoden først generelt skulle implementeres før man plukket ut familier med minoritetsbakgrunn ble i sin tid drøftet og vurdert og vi landet på at det ikke var noen saklig begrunnelse for dette. Tidsperspektivet, dvs. når vi skulle vurdere at metoden var implementert blant de som ikke hadde minoritetsbakgrunn, ville være svært vanskelig å fastsette. I tillegg er realiteten at et stort antall av familier som har kontakt med barnevernet har minoritetsbakgrunn. Gjennom en oppsøkende runde barnevernteamet i Helse- og velferdsetaten hadde til samtlige barnevernkontorer, var det et uttrykt behov å ta i bruk arbeidsmetoder som kunne lette det å komme i en samarbeidsrelasjon til denne delen av brukergruppen. Konklusjonen den gang var altså at det ikke var noen saklig grunn til ikke å sette i gang prosjektet. Det ble vurdert at et prosjekt også kunne være en drahjelp i implementeringsarbeidet.»

Hva må på plass for at bydelene skal bruke familieråd?

På tre av de fire barnevernskontorene ga de klart uttrykk for at familieråd ville bli hyppigere benyttet i tiden framover og den fjerde hadde også planer om å revitalisere metoden. Dette er i det minste en intensjon. De ga uttrykk for at de hadde lært av erfaringene og så hva som skulle til for at de skulle benytte familieråd hyppigere. Noen av forutsetningene bydelene nevnte (nedenfor) for hyppigere å benyttet familieråd, var på plass, mens andre forhold mente de at det var nødvendig å forbedre.

Tilgang på koordinator

En forutsetning for at familierådsmodellen skal fungere er at det er tilgang på uavhengige koordinatører (utenfor barnevernet) som kan ha kontakt med familiene og legge til rette for familierådet. Dette så ut som var mer eller mindre løst i alle bydelene. Koordinatorer ble formidlet av Helse- og velferdsetaten i løpet av noen dager om de ikke hadde egne i bydelen.

Nå har vi den fordel at vi har egne koordinatører til familieråd i bydelen. Det koster oss ikke noe.

Vi får greit tak i koordinator og tolk nå.

Vi har snakket om å ha våre egne koordinatører. De skal være knyttet til familiesenteret, som er opprettet i bydelen.

Vi har vært fornøyd med koordinatorene.

Sette av tid og øremerke ressurser

I bydeler som sliter med å få stramme budsjett til å gå i hop, skulle man umiddelbart tro at familieråd ble mottatt som en gavepakke. Dyre omsorgsovertakelser eller plasseringer utenfor hjemmet kan unngås. Tiltakene som settes inn overfor de berørte barna blir i seg selv billigere ved at de utvidete

familiene ikke bare bestemmer handlingsplanen, men også påtar seg hovedansvaret for å gjennomføre den. Den nasjonale undersøkelsen viste at det vanligste var en delt løsning i handlingsplanen, der barnevernet gikk inn med støttende tiltak i tillegg til løsningene familiene sto for.

Det er imidlertid forskjell på hva som er økonomisk lønnsomt over tid og behov for penger her og nå til gjennomføring av familieråd. Familieråd krever litt ressurser til forberedelse av møtet, til koordinator, nøytralt møterom, evt. reisekostnader for noen i den utvidete familie, noe overtidsbetaling til saksbehandler osv. Denne finansieringen hadde det tatt tid for noen bydeler å få ordnet i budsjettet.

Det har tatt litt tid å komme fram til økonomiske ordninger ved familieråd utenfor arbeidstid. Det koster ikke så mye, men noe overtid, litt bespising, transport og eventuelt leie av lokale. Noen snakker om ca. kr. 15.000 pr. familieråd. Det er en faglig god måte å arbeide på og gir økonomisk rimelige beslutninger.

Det er også nye økonomiske insentiver. Nå er det satt av overtidsbetaling. Dette er en mellomløsning når vi skal ha familierådmøtene på kvelden, det hjelper. Ja, det er viktig, vi blir nå mer motivert!

Argumentasjonen var nesten tilsvarende når det gjaldt tidsbruk. Når den utvidete familien påtok seg hovedansvaret for finne fram til og gjennomføre handlingsplanen for nødvendige tiltak, så sparer det saksbehandler for tid og arbeid framover. Men her er det igjen det samme. En saksbehandler uten erfaring med familieråd, vil se det som mer tidkrevende å sette i gang enn å gjøre det kjente.

Når saksbehandlerne skjønner at det sparer tid så blir det lettere å motivere saksbehandlerne.

Styrking av saksbehandlerne med informasjon og veiledning var derfor noen av de viktigste anbefalingene bydelen ga.

Gjøre saksbehandlerne trygge på modellen

Fra alle bydelene ble det uttrykt at de framover ville arbeide for at saksbehandlerne ble tryggere på å bruke familieråd.

Saksbehandlerne er trygge på det de alltid har gjort. Definitivt kunne familieråd tenkt oftere brukt. Bruk av familieråd ligger mye på saksbehandleren. De trenger å være trygge på systemet og vite at det ikke er «farlig» å bruke familieråd. Vi (i barnevernet) må være tydeligere i vurderingene og gi muligheten.

Her så de flere forhold som kunne forbedres eller gjøre det lettere for saksbehandlerne:

En enkel og tilrettelagt manual

De ansatte og ledelsen var klare på behovet for formaliserte rutiner og prosedyrer for gjennomføring av et familieråd. Særlig gjaldt dette nye og uerfarne saksbehandlere som ikke hadde metoden «under huden». Det var helt klart et ønske om en enkel manual med råd og veiledning, der detaljerte fremgangsmåter står beskrevet.

Saksbehandlere kan være usikre på hvordan presentere og gjennomføre familieråd. Det hadde vært greit med en liten manual; - en oppskriftbok for saksbehandlere, en egen bok med en sjekkliste.

Det ble gjort mye bra i starten og, kurs, res.gruppe og turer, men det er den manualen da som vi trenger.

Det er interessant at behovet for en manual ble framhevet av flere, ikke minst ut fra at den foreligger enkelt tilgjengelig. Utsagnene forteller snarere at det ikke er all informasjon som når fram.

Fra den første opplæringen ble gitt, var det tilgang på en foreløpig manual på alle barnevernskontorene der det var gitt opplæring i familieråd. Den nasjonale koordinatoren Svanhild Vik videreutviklet den og har også gjort den tilgjengelig via BUFetat sider. Der er det tre sentrale dokumenter: Veilederen for saksbehandlere, veilederen for koordinatorene og rettslige aspekter ved bruken av familieråd.

Veiledning

Det er betydelig turnover ved barnevernskontorene. Stadig begynner det nye saksbehandlere. Det vil derfor være nødvendig med en kontinuerlig veiledning og kursing.

Veiledning er viktig. Vi har veiledere av mer erfarne i hvert team. Det skal kobles på en brukerstøtte. Metodestøtte er viktig. Det er opp til teamleder å veilede. Det er ikke alltid tid til å gå mer i dybden. Det tar tid for å kunne gå mer i dybden i metoden. Teamleder kan ha det fryktelig travelt. Teamleder bør bruke mer tid. Nå må vi sette av rom for det.

Saksbehandlerne må ha støtte i teamleder. Teamleder er med på familieråd hos oss. Saksbehandler står ikke alene.

Det er viktig med tilbakemeldinger også etter at et familieråd er gjennomført.

Vi har ikke tid til opplæring, når saksbehandlerne har så mye saker. Men når det roer seg nå så er det stor mulighet for å få til mer tid til opplæring og dermed mer bruk av familieråd.

Ansvarlig nøkkelperson i bydel og i Helse- og velferdsetaten

Med behov for ansvarlig nøkkelperson mente de fleste både behovet for en nøkkelperson i bydelens barnevern og en person sentralt i kommunen.

Vi må ha nøkkelpersoner i alle gruppene, og ikke gi oss før det sitter i ryggraden

En hos oss og en i HEV. Ja, begge deler, holder ikke med en av delene! En i HEV som kan systematisere ny kunnskap og veilede om ny kunnskap, sånn at alle gjør det samme. En samtal partner fra HEV hadde vært bra.

I den danske undersøkelsen ble behovet for en nøkkelperson lokalt fremhevet:

Evalueringen viser, at ildsjæle er afgørende for en vellykket metodeutvikling (Skytte 2010, s.7)

Dette alene ble imidlertid framhevet at ikke var nok:

Ledelsesopbakning er avgjørende. Det fremgår klart, at *ledelsens* støtte er avgjørende for rådgivernes engagement, og dermed for realisering af en implementering af familierådslagning i en kommune (Skytte 2010, s.7).

Våre informanter viste til nødvendighet av at bruken av familieråd er forankret og prioritert høyt opp i systemet, og at bydelen har mulighet til å få tilbakemelding, råd og veiledning. Familierådsmodellen får mer tyngde om det er noen som følger med og interesserer seg, enn når bruken avhenger av isolerte saksbehandlere. Flere henviste til at de i Bergen har en sentral enhet med inngående kjennskap til bruk av familieråd, og noen henviste til den nasjonale koordineringen i BUFdir. Oslo er imidlertid utenfor regionaliseringen i resten av landet og bydelene savnet en tilsvarende pådriver sentralt i Oslo med en stilling avsatt til metodestøtte.

Vi trenger en ekspert som vi kan ringe, som er tilgjengelig som kan være med å drøfte.

Vi mangler det de har i Bergen. En som kjenner familieråd fra innsiden som vi kunne ringe til. I HEV er de entusiastiske og velvillige, men de har ikke selv vært med å gjennomføre familieråd. Vi bruker også BUFdir/Svanhild som en ressurs her.

I prosjektet hadde vi to fra Helse- og velferdsetaten, men manglet en nøkkelperson, en inspirator. Det dør ut, uten nøkkelpersonen. Vi skulle ha en arbeidsgruppe, men så ble noen sykemeldt. Vi vil fremover lage en ekspertgruppe på huset, vi har det på handlingsplanen vår. Vi har veldig tro på familieråd i minoritetsfamilier!

Det hadde imidlertid vært fint kanskje hvis vi fikk en «medsaksbehandler». En person som kom og tok hovedansvaret ved siden av saksbehandler. Det kunne hjulpet for å få familieråd under huden, trening og kanskje rollespill av noe slag.

Vi ønsker en inspirator som vi kan ringe til. En som kan holde sammen hvordan de gjør det i bydelene. Samkjøring er viktig, fordi det er så forskjellig hva bydelene gjør.

Samtidig uttrykte de at dette behovet ikke var ment som noen kritikk av det Helse- og velferdsetaten hadde gjort. De uttrykte for eksempel:

HEV har vært på tilbudssiden

Helse- og velferdsetaten har gjort mye bra.

HEV har vært entusiastiske, men ingen der har noe personlig erfaring med familieråd. Vi mangler noen å kunne ringe til for råd og veiledning ved bruk av familieråd i ulike saker. Vi mangler det de har i Bergen. I Bergen har de kommet mye lengre enn her hos oss. Vi har brukt Svanhild og Lise, men de er ikke knyttet til Oslo, og vi har også ringt til Bergen for metodestøtte.

Obligatorisk tilbud om familieråd

Det klareste rådet for hyppigere bruk, kom fra en bydel som hadde gjort det obligatorisk å tilby familieråd. For en tid siden hadde de bestemt at i alle saker framover skulle familieråd vurderes som metode og begrunnes hvorfor det eventuelt ikke ble brukt. Bruk av familieråd ble satt først på dagsorden som hovedregel.

Nå skal det forklares motsatt vei, hvorfor vi ikke eventuelt vil bruke familieråd. Metoden skal være obligatorisk å tilby. Vi har også utviklet et metodestøtteskjema. Å ta det «diktatoriske» grepet at vi skal bruke familieråd og at brukerne skal ha medvirkning, fungerer. Vi bruker metoden mer i dag.

En av de andre bydelene nevnte også at de kunne tenke seg å gjøre tilbud av familieråd obligatorisk, men hadde ikke bestemt seg for det ennå:

Vi har tenkt den tanken, den muligheten, og gjorde det til en hvis grad i en fase og vil mulig gjøre det framover.

Fra Helse- og velferdsetaten blir det bemerket at fra 12. mars 2010 «har det i tilknytning til «undersøkelsesmalen» i Familia (fagsystemet) vært lagt inn at man må begrunne hvorfor familieråd ikke har vært benyttet i undersøkelsesfasen.» Kommuniseres dette budskapet ut som et pålegg fra sentralt hold, vil det utvilsomt bli en pådriver for hyppigere å benytte familieråd. Det virker imidlertid ikke som om budskapet ennå har fått gjennomslag i bydelene.

Hva skal til for å benytte familieråd?

Informantene fra de fire bydelene hadde følgende punkter til hva som må på plass for at familieråd skal benyttes mer i fremtiden:

- Klar forankring av bruk av familieråd i ledelsen med ansvarlige nøkkelpersoner i barnevernet i bydelene og metodestøtte sentralt i Helse- og velferdsetaten
- Barnevernskontorene må avsette tid og ressurser til igangsetting av familieråd.
- Saksbehandlere må være trygge på bruken av metoden med: Veiledning lokalt, gjentatt opplæring av nye saksbehandlere, og den enkelte saksbehandler må vite om tilgangen på den utarbeidete manualen.
- Obligatorisk tilbud om familieråd
- Tilgang til uavhengige koordinører og tolker.

Dette er punkter bydelene anså som nødvendig at var tilstedet. Noen punkter, for eksempel tolk og koordinatør, var som nevnt oppfylt, mens andre i varierende grad var tilrettelagt i bydelene. For eksempel var tilstedeværelsen av nøkkelperson lokalt mer avhengig av at det fantes en «ildsjel», enn at det var en tillagt oppgave. Sentralt har det vært positive samtaleparter, men manglet én med kompetanse i metodestøtte som hovedoppgave. Noen barnevernkontor hadde og andre hadde ikke klare rutiner for overtid og finansiering av gjennomføring av familieråd. Veiledning og opplæring varierte sterkt, og tilsvarende var det med kunnskapen om tilgang på manual. Bare i en bydel ble det uttrykt at tilbudet om familieråd var obligatorisk og skulle begrunnes om det ikke ble brukt.

Oppsummering, konklusjoner og anbefalinger

I innledningen beskrives det opprinnelige prosjektet og hva som skjedde i perioden frem til det stoppet opp. I detalj beskriver vi startfasen og de utfordringene som både bydelene, Helse- og velferdsetaten og forskerne ved NOVA støtte på i prosjektet. Da prosjektet stoppet opp, ble det omformulert med en ny del, med nye data, som belyste hvorfor den første delen ikke lot seg gjennomføre. Slik ble det et todel prosjekt:

1. Den første delen skulle evaluere bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn. Selv om datatilgangen stoppet, forsøker vi oss med en oppsummering:

- Hypotesen om at familieråd skal egne seg spesielt godt for familier med minoritetsbakgrunn, er ikke bekreftet eller avkreftet, men heller noe svekket. Familier med minoritetsbakgrunn i Norge har ikke nødvendigvis sterke kulturelle tradisjoner for konfliktløsning. Noen (for eksempel sigøynere) har egen tradisjon. Modellen fra Maoriene på New Zealand bygget på lokal tradisjon som nokså selvfølgelig ikke direkte gjenfinnes her.
- Ut fra de få dataene vi har (nasjonal undersøkelse) er det lite som tyder på at familieråd egner seg bedre eller dårligere for familier med minoritetsbakgrunn enn for etnisk norske familier.
- I prosjektet har vi redegjort for noen forhold som kan komplisere bruk av familieråd i familier med minoritetsbakgrunn, som språk/tolk, fraværende eller kompleks familiestruktur, ære osv., men kan ikke konkludere med hvor avgjørende slike forhold er. Bevissthet om disse faktorene er imidlertid av betydning når familieråd skal gjennomføres.

2. Den andre delen forsøker å finne ut hvorfor det opprinnelige prosjektet stoppet, samt identifisere barriere ved implementeringen av familieråd i bydelene i Oslo. Her var følgende funn:

- Ansatte og ledelse var i utgangspunktet entusiastiske til familieråd. De ønsket virkelig å prøve ut metoden. De beskriver imidlertid at det var et langt steg fra opplæring til å endre arbeidsrutiner. Saksbehandlere som brukte familieråd var positive, men flertallet som ikke hadde prøvd, fant det enklere å fortsette som før.
- Vår hovedkonklusjon på hvorfor prosjektet stoppet opp, henger direkte sammen med problemene bydelene har hatt med å implementere familieråd som metode.
- Det har gått tregt å implementere familieråd i bydelene, uavhengig av om det er brukt i etnisk norske familier eller i familier med minoritetsbakgrunn. Våre informanter uttrykte at vanskene med implementering ikke kan forklares med at en ønsket å bruke metoden ovenfor familier med minoritetsbakgrunn. Problemene med implementeringen av familieråd har vært tilsvarende vanskelig overfor etnisk norske familier.
- Våre informanter pekte på følgende barrierer og utfordringer i implementeringen:
 - Stor arbeidsmengde
 - Manglende veiledning og oppfølging
 - Usikkerhet ved å prøve noe nytt
 - Feil holdninger
 - Manglende informasjon til familiene
 - Utrygghet ved å gi fra seg myndighet
- Vi finner ingen direkte kritikk av informasjonen eller måten forskerne har gått frem på som forklaring på få saker. Bydelen beskrev det som en nedtur at de ikke fikk inn flere saker til prosjektet. Informantenes kritikk var at forskningen ble startet før familieråd var godt nok implementert i Oslo.

Følgende punkter oppsummerer anbefalinger som kan bidra til at familieråd på sikt vil få en sentral plass i bydelsbarnevernet:

- Klar forankring av familierådsmodellen i ledelsen sentralt og lokalt:
 - Opprette et fast kontaktpunkt i Helse- og velferdsetaten som kan koordiner implementeringen i bydelene, og gi metodestøtte, råd og veiledning til ledere og saksehandlere i bydelene.
 - Ha en fast, ansvarlig kontakt-/ressurs-/nøkkelperson i alle bydeler som kan bistå den enkelte saksbehandler.
 - I den danske undersøkelsen ble dette framhevet: *Ledelsesopbakning er avgjørende for realisering af en implementering af familierådslagning i en kommun.* Dette er like avgjørende i Oslo.
- Gjøre saksbehandlerne trygge på modellen
 - Klare rutiner for veiledning og tilbakemelding til saksbehandlerne.
 - Regelmessig opplæring for nyansatte
 - Systematisk opplæring og kursing av saksbehandlere, slik at de får et eierforhold til metoden.
 - Saksbehandlerne må vite om manualen med prosedyrer, sjekkpunkter og fremgangsmåter for enklere å følge de forskjellige fasene i beslutningsmodellen.
- Legge til rette for gjennomføring av familieråd i bydelen:
 - Barnevernet i bydelene må ha klare rutiner som saksbehandlerne kan forholde seg til, for eventuell overtid og økonomiske ressurser ved gjennomføring av familieråd.
 - Enkel tilgangen på koordinatorene og på tolker.
 - Obligatorisk tilbud om familieråd til brukerne. Innføre en rutine med å informere alle familier om familieråd og at dette er et tilbud de kan motta.

Noen av disse elementene er allerede på plass. Et samspill mellom alle elementene er imidlertid nødvendig for en vellykket implementering.

Litteraturliste

- Einarsson, J.H. (2002) *Familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosess*. NOVA Rapport 9\02.
- Falck, Sturla (2001) *Forskningens forhold til svake grupper*. I Mona Sandbæk (red.): *Fra mottaker til aktør*. Gyldendal Akademiske.
- Falck, Sturla, red. (2006) *Hva er det med familieråd? Samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"* NOVA Rapport 18/06
- Holm-Hansen Jørn, Thomas Haaland og Trine Myrvold, (2007) *Flerkulturelt barnevern – En kunnskapsoversikt*, NIBR-rapport 2007:10
- Holter, Harriet. *Motstands- og avvergeteknikker i sosiale organisasjoner*. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, bd.11 s.173- 194. Oslo: Universitetsforlaget, 1970
- Machiavelli, Niccolo (2003) «Fyrsten» Cappelen akademisk
- Mathiesen, Thomas. *The Defences of the Weak* London: Tavistock Publications, 1965
- Skytte, Marianne (2008) *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*, utgitt i 2. utgave på Gyldendal Akademisk i 2008
- Skytte, Marianne (2010) *Evaluering af fire danske kommuners implementering af familierådslagning i etniske minoritetsfamilier*. Institutt for sociologi, socialt arbejde og organisation, Aalborg Universitet
- Tjelflaat, T. (1998) *Familiekonferanser i arbeidet med innvandrerfamilier*. Arbeidsrapport nr 6, Barnevernets Utviklingscenter i Trondheim

Vedlegg 1

Evaluering av familieråd med familier med minoritetsbakgrunn

Prosjektskisse fra NOVA

Ved Sturla Falck

Familieråd er en beslutningsmodell der barnevernet gir familien og nettverket mulighet til selv å finne løsninger og ta ansvar for å gjennomføre disse. Det fokuseres på familiens muligheter, ansvarsfølelse og ressurser til å legge og gjennomføre en plan som sikrer den beste løsningen for barnet eller ungdommen barnevernet er bekymret for. Det er en prosess som involverer den utvidete familien i oppfølging av barnet, eventuelt supplert med tiltak fra barnevernet. Familien er utvidet i den forstand at alle relevante slektninger kan trekkes inn i tillegg til andre som står familien nær.

NOVA avsluttet i 2006 et stort nasjonalt prosjekt (Falck 2006⁵) der familieråd ble implementert i 90 kommuner, med totalt over 300 gjennomførte familieråd. Et utvalg saker ble fulgt opp etter ett år. I sum ga det positive (signifikante) resultater både i for utviklingen ett år etter familieråd og i forhold til en sammenligningsgruppe som fikk andre tiltak fra barnevernet. Familier med minoritetsbakgrunn var ikke spesielt fokusert i den nasjonale undersøkelsen.

En videre utvikling og utprøving av familieråd overfor familier med minoritetsbakgrunn vil gi en viktig utvidelse av kunnskapen og kompetansen. Samtidig gir dette muligheter for å bygge på og sammenligne med resultatene fra det nasjonale prosjektet. Den kulturelle dimensjonen som var sentral i metodens hjemland; New Zealand, gjør det naturlig og viktig å fokusere på familier med minoritetsbakgrunn i Oslo, en multikulturell by.

Mål

Prosjektet vil framskaffe kunnskap om hvorvidt bruk av familieråd som beslutningsmetode i barnevernet bidrar til at familier med minoritetsbakgrunn

⁵ Falck, S. (red.) (2006): Hva er det med familieråd. Samlerapport fra prosjektet: «Nasjonal utprøving og evaluering av familieråd i Norge». NOVA Rapport 18/06

får en mer hensiktsmessig hjelp. Videre vil prosjektet styrke kompetansen i barnevernets førstelinje. «Empowerment» innebærer både en styrking av saksbehandlerne og (klientenes) familiene med minoritetsbakgrunn sin mulighet til innflytelse på situasjonen. Saksbehandlerne får utvidet sitt repertoar, og familien får økt innflytelse over egen situasjon i samhandling med barnevernet.

Prosjekt med flerkulturelle familier som gjennomfører familieråd har til hensikt å gi informasjon om familieråd er godt egnet i arbeidet med flerkulturelle familier, om modellen bør videreføres - og om det er nødvendig å modifisere modellen. Formålet med evalueringen er å få kunnskap om hvordan familieråd fungerer og hvilke resultater som oppnås i familier med minoritetsbakgrunn. Er det kjennetegn ved familiene, gjennomføringen og oppfølging av familieråd som har sammenheng med de resultatene som oppnås.

Metode i implementering og forskning.

Implementering

Familieråd som metode innebærer bestemte prosedyrer for å fatte beslutninger. Fra midt på 1990-tallet skjedde det en gradvis utforming av familieråd i en vekselvirkning mellom forskning og utprøving, ny forskning og ny utprøving nasjonalt (Løfsnæs 1996 og 2001, Tjelflaat 1998, Hyrve 2001, Hoverak 2001, Einarsson/Nordahl 2003) og internasjonalt (March og Crow 1998, Sundell og Hæggman 1999, Lupton og Nixon 1999, Doolan 2002). Denne kunnskapen ble benyttet i «Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge» (Falck 2006).

Prosjektet «Familieråd med familier med minoritetsbakgrunn» vil bygge videre på det nasjonale prosjektet. Modellen (arbeidsmåte og gangen i prosessen) som vil bli benyttet i prosjektet, er grundig beskrevet i rapporten (Falck 2006, kap. 1 og 2). Det vises også til vedlegg fra Svanhild Vik. Betydningen av at det er en enhetlig modell som implementeres understrekes.

Svanhild Vik (som hadde hovedansvaret for implementeringen av det nasjonale prosjektet) vil ha hovedansvaret for gjennomføring av implementeringen i de 3-4 bydelene som skal inngå i undersøkelsen. Oslo kommune står for valg av bydeler. Vik er ansatt som nasjonal koordinator for familieråd i BUFdir. Vedlagt er et eget notat fra Vik om implementeringen.

I prosjekt vil det bli skilt mellom ansvar for implementering og ansvar for forskningen. Til implementeringen vil det imidlertid bli utarbeidet rutiner for kvalitetssikring av den videre bruk av familieråd i bydelene.

Forskningsdesign

Evalueringen tar sikte på både en prosessevaluering og en effektevaluering. Prosessevalueringen tar sikte på å kartlegge styrker og svakheter ved bruk av familieråd overfor familier med minoritetsbakgrunn. Ansatte i barnevernet som er involvert i sakene, foreldre, barn/ungdom og koordinatorene som har lagt til rette for disse familierådene, vil være informanter. Effektevalueringen går nærmere inn på de endringer som registreres som følge av familierådet etter ett år, hvilke endringer de involverte partene har opplevd som følge av familierådet, og hvordan disse endringene er sammenlignet med den nasjonale undersøkelsen.

Forskningsdesignet er derfor delt inn i to faser. Den første fasen tar for seg prosessen i rundt selve gjennomføringen av familierådet. Den andre fasen registrerer endringer som har skjedd for familiene ett år etter at familierådet ble avholdt.

Evaluering er inndelt i tre områder:

1. Gjennomføring og prosesser

- Hvilke kjennetegn hadde sakene og familiene som aksepterte familieråd?
- Hvordan ble familieråd gjennomført og hvem deltok?
- Hvordan ble familieråd opplevd av deltakerne?

2. Oppfølging av familieråd

- Hva inneholdt handlingsplanene som ble vedtatt i familieråd?
- I hvilken grad er handlingsplanene realisert og fulgt opp?

3. Resultater av familieråd

- Hvordan opplevde foreldrene og barnevernet situasjonen før gjennomføring av familieråd og 12 måneder etter familieråd?
- Er det spesielle forhold som skiller seg ut for familier med minoritetsbakgrunn i forhold til den nasjonale undersøkelsen?
- Hvilke likheter og forskjeller viser resultatene sammenlignet med den nasjonale undersøkelsen?
- Hvordan er erfaringene fra Oslo sammenlignet med erfaringene fra København med bruk av familieråd overfor familier med minoritetsbakgrunn.

Evalueringen kan være relativt omfattende ved bruk av både kvalitative og kvantitative metoder, gjennom en kombinasjon av spørreskjema, intervju og dokumentanalyse. Det tas sikte på å bruke mellom 20 og 30 familieråd med

familier med minoritetsbakgrunn som grunnlag for å sikre tilstrekkelig variasjon. Alle familier som gjennomfører familieråd i dette prosjektet vil få tilbud om å delta i evalueringen inntil tilstrekkelig antall er nådd. Antall familieråd til forskning vil imidlertid avhenge av framdriften i implementeringen og aksept fra foreldre til å delta. NOVA tar her forbehold om at prosjektperioden for anbudet er satt til siste halvpart av 2007, med rapportering i årsskiftet 2007/2008. I så fall kan vi ikke inkludere familieråd som er avholdt etter oktober 2007. (Om sluttdato kan forskyves, vil datainnsamling pågå til ønsket antall er oppnådd.)

Spørreskjema og intervjuguider vil ta utgangspunkt i det som ble brukt i den nasjonale undersøkelsen for å muliggjøre en sammenligning. Antall variabler vil imidlertid reduseres til dem som fungerte best i den nasjonale undersøkelsen og kompletteres med spørsmål som fanger opp hva som er spesielt relevant for familier med minoritetsbakgrunn.

I likhet med den tidligere evalueringen, forutsettes egentlig målinger på to tidspunkt; før familieråd (T1) og 12 måneder etter familieråd (T2). Dette anses nødvendig for å få kunnskap om virkningene av metoden. Men dersom det ikke bevilges midler til en oppfølging, vil prosjektet likevel kunne gi viktige informasjoner rundt prosessen med familieråd med minoritetsbakgrunn (*1 Gjennomføring og prosesser*), innholdet i handlingsplanene og registrering og vurdering av barnets og familiens situasjon før familieråd. Evalueringen vil imidlertid da ha begrenset mulighet til å si noe om oppfølging og resultater (*2. Oppfølging av familieråd og 3. Resultater av familieråd*).

Gitt datainnsamling på to tidspunkter kan designet betraktes som et pre-post design med en sammenligningsundersøkelse. Nedenfor er det satt opp en oversikt over hvilke typer av datainnsamlinger som skal foregå, hvilke metoder som vil bli anvendt, og hvem som skal være informanter i de ulike fasene av evalueringen. Dette er her satt opp i forhold til de tre problemområdene:

1. Gjennomføring og prosesser

<i>Type av datainnsamling</i>	<i>Metode</i>	<i>Kriterier</i>	<i>Måle-instrument</i>	<i>Informanter</i>
Utvalg av familier med minoritetsbakgrunn til familieråd	Spørreskjema/ Intervju	Kriterier som kan beskrive barnevernets grunnlag for å velge familier.	Begrunnelser for familieråd Kjennetegn ved familien	Ansatte i barnevernet
Gjennomføring av familieråd	Spørreskjema Intervju	Beskrivende og vurderende kriterier ut fra den nasjonale undersøkelsen	Gjennomføring - intervjuguide	Koordinator Foreldre Barn (over 8 år)

Dette vil gjennomføres i fase 1 i tråd med den aktuelle utlysningen. Kartlegging av prosessen og gjennomføringen av familieråd står sentralt i evalueringen på grunn av de spesielle utfordringene med å involvere etniske minoriteter. Familieråd er en beslutningsmodell som har tydelig fokus på at barn skal delta og medvirke. Det vil i større grad enn i den nasjonale undersøkelsen, bli vektlagt å intervju barn og unge om deres oppfatninger og opplevelse. Dette kan også ses i sammenheng med S. Horverak (2006) sin doktorgradsavhandling «Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd» og et nordisk prosjektsom som spesielt ser på familierådslag ut fra barnets perspektiv (avsluttes i 2007, L.Scheldrup og C.Omre, Universitet i Stavanger).

Fase 1 vil også inkludere første del av de to følgende punkter, mens alt som har med oppfølging og resultater legges til fase 2.

2. Oppfølging av familieråd

Type av datainnsamling	Metode	Kriterier	Måleinstrument	Informanter
Innholdet i handlingsplanene	Dokument-analyse Intervju	Registrering ut fra faste kategorier	Analyseguide	Familie Ansatte i barnevernet
Oppfølging av handlingsplanene fra familieråd etter 12 mnd.	Intervju	Kategoriene som brukes i registreringen av handlingsplanene	Interjuguide	Ansatte i barnevernet Familien Barn (over 8 år)

Handlingsplanene betraktes som et viktig produkt av selve familierådet, og innholdet i og oppfølgingen av denne planen vil kunne påvirke barnets og familiens situasjon etter familieråd. I de fleste saker vil det være oppfølgende familieråd med revidert handlingsplan i løpet av evalueringsperioden. Resultatene fra familieråd vil bli vurdert i forhold til innholdet i og oppfølgingen av handlingsplanene. I evalueringen vil selve plandokumentene bli analysert, og både ansatte og familien vil bli intervjuet om gjennomføringen av handlingsplanen og de beslutninger som ble fattet i familierådet.

3. Resultater av familieråd

Type av datainnsamling	Metode	Kriterier	Måleinstrument	Informanter
Registrering og vurdering av barnets og familiens situasjon før familieråd	Intervju	Barnets, foreldres og familiens situasjon og nettverk	Intervjuguide	Ansatte i barnevernet Foreldre Barn (over 8 år)
Registrering og vurdering av barnets og familiens 12 måneder etter familieråd	Intervju	Barnets, foreldres og familiens situasjon og nettverk	Intervjuguide	Ansatte i barnevernet Foreldre Barn (over 8 år)

I evalueringen vil registrering av barnets og familiens situasjon vil det samles inn data før og 12 måneder etter gjennomført familieråd. Registreringen vil foregå ut fra variabler relatert til foreldrenes generelle situasjon, deres omsorg for barna, barn og unges atferd og livssituasjon, deres situasjon i skole, bruk av hjelpetiltak fra barnevernet, behov for fortsatt hjelp, utredning for nye tiltak i barnevernet og lignende. Dessuten blir familiene registrert på ulike bakgrunnsvariabler som arbeidssituasjon, inntekt, utdanning, bolig, sivilstatus og kulturell tilknytning.

Det vil også bli brukt strukturerte intervjuer til barn over 8 år med sikte på å få fram deres opplevelse av familieråd, hvordan de selv har det, forholdet til øvrige medlemmer i familien, relasjoner de har til jevnaldrende og situasjon i skolen.

Sammenligning med andre undersøkelser

Den nasjonale prosjektet

For å kunne utnytte muligheten til sammenligning med det nasjonale prosjektet vil dette bli lagt til grunn for utforming av spørreskjema og intervjuguider. Av 171 barn fra 111 familieråd ble 68 barn fra 44 familieråd fulgt opp etter ett år. Materialet utgjør et verdifullt sammenligningsgrunnlag. I all hovedsak var det barn med norsk kulturbakgrunn. I den nasjonale utprøvingen hadde bare seks av barna kulturbakgrunn fra et annet land (Guatemala, Iran, Kenya og Skottland). Tre var fra Oslo og tre fra andre deler av landet. Det var for få til å gjøre noe poeng av der, men vil i denne undersøkelsen kunne benyttes som en del av sammenligningsmaterialet.

Komparativt med København

Prosjektet vil etablere samarbeid med prosjekt i København som sommeren 2007 starter opp med implementering og forskning med familieråd brukt

overfor familier med minoritetsbakgrunn. Den endelige utformingen av forskningsdesignet vil bli tilpasset mulighet for sammenligning.

Prosjektledelse:

NOVA (www.nova.no) har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Vi skal fokusere problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester. NOVA er et statlig sosialforskningsinstitutt, organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Administrativt er instituttet underlagt Kunnskapsdepartementet.

Prosjektet vil være knyttet til NOVA sitt strategiske instituttprogram (SIP) for forskningsbasert utviklingsarbeid, ledet av Sturla Falck.

Sturla Falck, som var prosjektleder for evalueringen av den nasjonale evalueringen av familieråd, vil ha det faglige prosjektansvaret.

Kort CV: Sturla Falck (f.1948), mag.art. i sosiologi, forsker I ved NOVA. Fra 1996 til 2003 forskningsleder, og fra 2004 leder for strategisk instituttprogram (SIP) om forskningsbasert utviklingsarbeid ved NOVA. Han har tidligere vært amanuensis ved Institutt for Kriminologi og strafferett, administrativ leder for Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi, spesialutreder i Sosialdepartementet og forsker ved Barnevernets Utviklingscenter. Han har over sytti publikasjoner (bøker, artikler, bokkapitler og rapporter).

Prosjektmedarbeider vil være sosiolog Anders Mathiesen (ansatt på NOVA som utviklingskonsulent fra august 2007), som vil stå for gjennomføring av data-innsamling, samt være med i analyse og utskrivning av materialet.

Kort CV: Anders Mathisen er 37 år gammel og cand. polit. med sosiologi hovedfag fra 1998. Han er fast tilsatt som utviklingskonsulent ved NOVA fra 6.8.2007. Han har bl.a. vært ledende miljøarbeider i Norsk Folkehjelp, konsulent i UNGBO, Oslo kommune, og fra mars 2001 til nå, organisasjonssekretær og prosjektleder i Landsforeningen for barnevernsbarn. Han har god erfaring i å utvikle og gjennomføre prosjekter, sist et filmprosjekt om ettervern i barnevernet med finansiering fra Barne- og likestillingsdepartementet. Han har også god erfaring i å samhandle og samarbeide med ungdommer som er eller har vært i kontakt med barnevernstjenesten.

Evalueringsprosjektet åpner for at det opprettes en referansegruppe for prosjektet med deltakere fra oppdragsgiver, ansvarlige for implementeringen i bydelene, forskerne og evt. andre.

Noen utfordringer:

1. Tidsperioden.

Forskningen er avhengig av framdriften i implementeringen, samtidig som denne er atskilt fra hva NOVA kan påvirke. Vi regner med at det kan bli nødvendig å utvide tidsperioden noe om målet med 20–30 avholdte familieråd skal nås. Erfaringene fra det nasjonale prosjektet var at det tok noe tid fra implementering og opplæring i kommunene før det «tok av» og tilgangen på saker til forskning ble tilstrekkelig.

2. Rapportering

Rapport fra prosjektet vil foreligge ved avslutningen av prosjektperioden. Dersom det ikke blir en fase 2 med oppfølging etter 12 måneder, vil den korte tiden fra avslutning på datainnsamling sette begrensninger for rapportens omfang. Vi vurderer det også som riktig å bruke god tid på feltarbeidet siden dette er en ny måte å bruke familieråd på i Norge. Om en forlengelse lar seg finansiere med datainnsamling høsten 2008 (T2), vil avslutningsrapport foreligge våren 2009.

3. Tolk

I en del av intervjuene med familier med minoritetsbakgrunn vil det være behov for tolk. Det tas forbehold om en usikker kostnadsramme for dette.

4. Tillatelse

NOVA vil søke NSD om tillatelse til datainnsamlingen.

Budsjett

Aktivitet	Pris
Forarbeid	40.500
Feltarbeid	192.500
Bearbeiding og rapportering	233.000
Drift	31.000
Totalt	497.000
Merverdiavgift 25 %	124.250
Sum inklusive mva	621.250

Lønnsmidlene er fordelt med i alt 2 månedsverk til forsker Sturla Falck à kr. 81.000 (ltr. 61 i statens lønnsregulativ) og i alt 4.75 månedsverk til utviklingskonsulent Anders Mathisen à kr. 64.000 (lønnsstrinn 55). Summene er inklusive arbeidsgiveravgift og sosiale utgifter osv., samt overhead på 50 %. I overheaden inngår også utgifter til trykking.

Månedsverkene er fordelt på følgende måte i forhold til aktivitetene:

Forarbeid – ½ månedsverk til Sturla Falck

Feltarbeid – ½ månedsverk til Sturla Falck, 2.37 månedsverk til Anders Mathisen

Bearbeiding og rapportering – 1 månedsverk til Sturla Falck, 2.38 til Anders Mathisen

Vi har satt opp et driftsbudsjett på kr. 31.000. Beløpet tenkes brukt til transkribering av intervjuer, eventuell sekretærbistand til å legge inn data, noe faglitteratur, eventuelle samarbeidsmøter med prosjektet i Danmark osv.

Som tidligere nevnt kan det bli aktuelt å bruke driftsmidler til tolking, men dette må vi komme særskilt tilbake til.

Vedlegg 2

Prosjekt: «Hvorfor stoppet det?»

Intervjuguide til bruk i bydelene.

Familieråd minoriteter:

Hovedspørsmål: Hvorfor kom det ikke inn saker til prosjektet?

Begrunnelse kan knyttes til

1. Er det spesielle forhold knyttet til minoritetsfamiliene?
2. Er det forhold knyttet til sakene?

Skam, ære.

Manglende nettverk (selvisolasjon eller utstøtt?)

Familien viktige personer er i andre land.

Vil språkproblemer virke inn

Har andre oppfatninger av barnevernets tjenester? For eksempel å motta hjelp vs. selv bidra?

3. Er det forhold knyttet til saksbehandlerne i barnevernet?

Er saksbehandlerne skeptiske til å prøve familieråd overfor minoriteter?

Er saksbehandlerne overarbeidet slike at de velger kjente trygge løsninger?

Kan noe tilskrives opplæring?

Er familieråd i disse sakene spesielt avhengig av «ambassadører»?

Skiller Oslo seg her fra andre byer?

Forhold knyttet til vellykket/mislykket implementering generelt (pådriver, presentasjon av muligheten, forståelse av tidsbruk)

4. Uheldig presentasjon i forhold til forskning?

Var det mange som sa ja til familieråd, men ikke ga samtykke til å delta i forskningsprosjektet? Hva var begrunnelsen?